

Högskolan Dalarnas omvärldsanalys 2025

Omvärldsanalys 2025 Högskolan Dalarna

Denna omvärldsanalys är ett underlag för planering och beslutsfattande vid Högskolan Dalarna, i första hand inför den långtidsplanering som pågår verksamhetsåret 2025. Omvärldsanalysen är en del av lärosätets verksamhetsplanering och uppdateras årligen. Den tas fram av avdelningen för ledningsstöd och ekonomi inom Verksamhetsstödet. Målgrupp är rektorsfunktionen, prefekter och andra beslutsfattare vid högskolan.

Omvärldsanalysen är uppdelad i två huvuddelar, en del med kvalitativ analys av bredare trender i omvärlden (rubrik **Omvärld**) och en del med kvantitativa data (rubrik **Benchmarking inom högskolesektorn**) där Högskolan Dalarna jämförs med andra liknande lärosäten. Underlaget är framtaget våren 2025 och merparten av statistiken är t.o.m. 2024.

Nytt för i år är att vissa delar av texten är AI-skrivna, för att testa om AI kan leverera den här typen av text med användbar kvalitet. Jag överlåter som en Turing-övning för läsaren att avgöra vilka delar av dokumentet som är AI-skrivna.

Sammanfattning

Breda omvärldstrender under 2025 som bör beaktas i Högskolan Dalarnas planering:

- Världspolitiken är än mer spänningsfylld och svåröversäglig. USA har seglat upp som ett nytt orosmoln. Samtidigt fortsätter både Rysslands invasion av Ukraina, och konflikterna i Mellanöstern utan lösning i sikte, liksom ett antal andra krig som får mindre publicitet utan att för den skull vara mindre blodiga.
- Akademiskt utbyte med vissa länder förblir problematiskt och ställer krav på integritet och omdöme. Även USA bör numera ingå i den listan.
- Digitalisering och AI innebär möjligheter men även utmaningar vad gäller cybersäkerhet och integritet. Digitala angrepp som led i hybridkrigföring har aktualiserats.

Trender i svensk högskolepolitik:

- Fortsatta satsningar på utbildningar inom samhällsnyttiga sektorer. Dock har synen på vad som är samhällsnyttigt förändrats. Säkerhet och försvar är mer i fokus, medan grön omställning är mindre hett.
- Minskade utbildningsanslag 2026–2028 har aviserats, och ytterligare minskningar kan befaras på grund av försvarssatsningar.
- Mer fokus på spetsforskning.
- Fortsatt styrning mot omställningsutbildningar.

Statistik där Högskolan Dalarna avviker från omvärlden:

- Större utbildningsutbud i förhållande till lärosätets storlek, än jämförbara lärosäten.
- Större andel anslagsmedel än riket, och mindre från alla andra finansiärer utom kommuner.
- Lägre genomsnittlig studentpeng (intäkt per HST) än jämförelsegruppen. Detta beror framför allt på den högre andelen humaniora i utbildningsmixen vid HDa.
- Färre reserver till såväl program som fristående kurs, än jämförbara lärosäten.
- Lägre prestationsgrad än jämförbara lärosäten.
- Lägre ekonomiskt resultat över flera år än jämförbara lärosäten.
- Högre medelålder bland medarbetare än genomsnittet inom sektorn.

Omvärld

Säkerhetsfrågor

Svenska lärosäten kommer säkerligen även framöver att behöva hantera både fysiska hot mot säkerheten och verksamhetshot riktade mot datahantering och digitala system. Cyberattacker mot Sverige är ett växande problem, med 75 % ökning första kvartalet 2025 jämfört med 2024 (Dagens infrastruktur, 250422). Utbildningssektorn ligger i topp bland de drabbade i världen. Vissa attacker är enbart kriminella, men misstänkt hybridkrigföring från främmande makt blir en allt mer framträdande del.

Både skolskjutningar och våldsamma politiska manifestationer under det gångna året påminner om att den rent fysiska säkerheten inte får försummas. Även exempel på att enskilda universitetslärare kan drabbas finns i Sverige (SVT 240527).

Hot mot lärosätens integritet genom t.ex. anställdas uppgiftslämnande eller missbruk av befogenheter är risker som också måste beaktas, då sådant förekommit eller misstänkts inom andra myndigheter, i form av såväl korruption som medveten infiltration (illustrerat av regeringsuppdrag till Statskontoret och Brottsförebyggande rådet, juni 2024). RRV har nu fått i uppdrag att kartlägga skyddet mot infiltration (RRV 2025).

En extern faktor som haft betydelse under de senaste åren är kriget i Mellanöstern (Gaza-kriget och dess utvidgning). Demonstrationer, hot och verksamhetsstörningar har blivit verklighet även i Sverige, och lärosätena behöver ha både fysisk och policyrelaterad beredskap för detta. Lärosätenas hantering av demonstrationerna har varierat; vid t.ex. GU har tåltläger och andra aktioner under lång tid tolererats (Aftonbladet, 2024; Abramowicz, 2025). Grundhållningen att lärosätena inte ska göra egna policyuttalanden eller bedriva egen utrikespolitik på annat sätt vidmakthölls i början, men bröts officiellt av UU när konsistoriet i ett öppet brev till regeringen tog ställning för den palestinska sidan i Mellanösternkonflikten (Ramberg & Hagfeldt, 2025), något som kritiserades på ledarplats i SvD (Wennblad, 2025).

Förra året kom en rapport om ”ansvarsfull internationalisering” (UHR m.fl. 2024), med vilket avses en internationalisering inom akademien som tar välavvägda hänsyn till säkerhetsfrågor rörande t.ex. forskningsrön, ekonomiskt beroende och enskilda individers agerande. Säkerhetsfrågan och dess akademianknytning har återkommit i debatten under det senaste året. Kinas centralstyrning av internationellt utbyte är en viktig punkt här.

Högskolan behöver i sitt interna arbete med samverkan beakta skyddsvärden och sårbarheter, både på central nivå och ute i verksamheten, och iaktta särskild försiktighet vid samverkan med problematiska länder som Kina. Samverkan med olämpliga partners kan skada högskolans förtroende hos andra samverkanspartners.

Samverkan med universitet i Mellanöstern, inte minst Israel, medför en annan typ av problem, då såväl fortsatt samverkan som avbruten samverkan gärna tolkas som ställningstaganden i den pågående konflikten, och kan leda till både intern och extern kritik.

Akademisk frihet

I en rapport om akademisk frihet från SUHF (Ekberg 2023) framhålls behov av stärkt lagstiftning och grundlagsskydd av akademisk frihet. Regeringen (2025c) har våren 2025 tillsatt en utredning med direktiv att se över regleringen av den akademiska friheten och lämna behövliga författningsförslag. Grundlag och arbetsrätt utesluts dock från utredningens mandat. SULF välkomnar utredningen men ifrågasätter begränsningarna, och efterfrågar även stärkt skydd mot politisk påverkan, med anledning av utvecklingen i USA och annorstädes (SULF 2025).

Nytt för i år är att situationen i USA har seglat upp som ett orosmoln. Den politiska styrningen av forskningsanslag och högre utbildning i USA har gjort en tvärvändning under Donald Trump, med fokus främst på att motarbeta ”diversity, equity and inclusion” (CNN 2025). Lärosäten har under hot om indragna inslag tvingats lägga ner sitt mångfaldsarbete (Strannegård 2025), och även innehållet i forskningen har nagelfarits. Lärosäten i andra länder som erhållit amerikanska forskningsanslag har också fått samma påbud, och i vissa fall har redan beviljade anslag dragits in. Enstaka finansiellt starka lärosäten, däribland Harvard (SvD 2025), kämpar emot.

Konflikten började när Trump-administrationen anklagade flera stora kända universitet, däribland Harvard, för att främja antisemitism, tolerera våldsamma protester och ha kopplingar till Kinas kommunistparti. För att få Harvard att ändra policy frös regeringen över 2 miljarder dollar i federala bidrag och hotade att dra in universitetets skattebefriade status. Dessutom krävde man att Harvard skulle lämna ut detaljerad information om sina internationella studenter, inklusive deras deltagande i protester, vilket universitetet vägrade.

Harvard hävdar att administrationens åtgärder är en form av politisk vedergällning och ett försök att kontrollera akademiska beslut. Universitetet har också ifrågasatt lagligheten i att frysa federala medel och återkalla visum för utländska studenter utan föregående rättslig prövning.

Konflikten mellan Harvard och Trump-administrationen har blivit en symbol för den bredare debatten om akademisk frihet, federal kontroll och politisk påverkan på utbildningsinstitutioner. Utgången av denna strid kan få betydande konsekvenser för relationen mellan regeringen och högre utbildning i USA.

Det finns dock en bakomliggande kritik mot den akademiska världen både i USA och Europa, det är inte bara något som Trump har hittat på. Den går ut på att akademien har missbrukat sin akademiska frihet till att driva en egen politisk agenda på vänsterkanten, eller kanske snarare på GAL-kanten av GAL/TAN-skalan, och används för att motivera ingreppen i den akademiska friheten. Denna kritik hörs också från vissa svenska debattörer, även i etablerade media (t.ex. Enkvist, 2025), och är något som ett lärosäte kan behöva förhålla sig till.

Samtidigt har länder som Turkiet och Ungern under en följd av år mer i skymundan monterat ner den akademiska friheten där, med en politik som påminner om Trumps men mindre bombastisk och mer effektiv. I t.ex. Ryssland och Kina har samma process fullbordats och den akademiska friheten är sedan länge obefintlig.

Anslag

Minskande anslag de kommande åren för grundutbildning aviseras för såväl Högskolan Dalarna som flera andra liknande lärosäten, både i förra höstens budgetproposition och i årets (Regeringen 2023, 2024). Anslaget skrivs upp nominellt men då pris- och löneuppräkning räknas av blir utfallet en reell resursminskning inom utbildning (för Högskolan Dalarna blir det jämfört med 2024 ca -9 mkr 2025, -19 mkr 2026, -24 mkr 2027). Forskningsanslagen hålls oförändrade. En anledning till minskningen av utbildningsanslagen torde vara en önskan om allmän hushållning med offentliga medel i en situation där annat kräver resurser. Detta råder det i huvudsak politisk enighet om, även om riksdagspartierna kan ha olika uppfattning om praktiska lösningar och prioriteringar. I budgetpropositionen för 2025 påtalas även lärosätenas sparade myndighetskapital och en effektiviseringsambition. För Högskolan Dalarnas vidkommande medför detta ytterligare svårigheter i en redan besvärlig ekonomisk situation med minimalt myndighetskapital.

De kraftigt ökade försvarsanslag som har aviserats, och de ytterligare höjningar som diskuteras, torde vara svåra att genomföra utan att andra sektorer drabbas. Detta kan leda till ytterligare urgröpningar av högskolesektorns anslag framöver. Å andra sidan är det sannolikt att försvarsrelaterad och ”dual use” forskning kommer att få höjda anslag.

Annat inom sektorn

VR får två uppdrag avsedda att vässa Sveriges spetsforskning:

- 1) Utforma program för särskild finansiering av banbrytande forskning (Regeringen 2025a). ”Sverige ska inte bara dela ut Nobelpris, vi ska vinna dem också.” (Johan Pehrson).
- 2) Utforma program för att strategiskt rekrytera excellenta forskningstalanger, med fokus på biträdande lektorer (Regeringen 2025a).

Frågan om AI-fusk vid examination är fortsatt föremål för debatt (t.ex. Sande 2025), och diskuteras ingående i en rapport från SUHF (Olsen Lundh, 2025). Man kan se det som att AI bara har demokratiserat det spökskrivande som alltid har förekommit bland den elit som har närstående med tillräcklig kompetens, eller har råd med kommersiella spökskrivare. Men det som tidigare var ett marginellt problem har nu fått en volym – och uppmärksamhet – som riskerar att skada högskolans trovärdighet om vi inte AI-säkrar examinationerna. Samtidigt är AI-säkring en svår utmaning, både för att det är ett rörligt mål, och för att pedagogiskt värdefulla barn riskerar att kastas ut med det AI-genererade badvattnet.

Både lärarutbildningen och socionomutbildningen har utretts nyligen. För socionomutbildningen står ungdomskriminalitet i fokus, men bland förslagen finns även en något förvånande avakademisering med bland annat borttaget examensarbete. För lärarutbildningen är i stället ämneskunskaper och kognitionsforskning i fokus.

Utredningen *Ämneskunskaper och lärarskicklighet – en reformerad lärarutbildning* (SOU 2024:81) föreslår omfattande förändringar för att höja kvaliteten på svensk lärarutbildning. [Svenskt Näringsliv+1ideburenskola.se+1](#)

Höjda antagningskrav: För grundlärar- och ämneslärarutbildningar föreslås minst betyg C i svenska, medan förskollärarutbildningen kräver minst betyg D. Detta syftar till att säkerställa att studenter har tillräckliga förkunskaper. [Karlstads universitet](#)

Förstärkt ämnesinnehåll: Utbildningarna ska fokusera mer på ämneskunskaper och ämnesdidaktik, särskilt inom matematik, svenska och engelska. Kognitionsvetenskap och praktisk metodik integreras för att förbättra undervisningsförmågan. [VR+3Svenskt Näringsliv+3UHR+3Svenskt Näringsliv+2ideburenskola.se+2Regeringskansliet+2](#)

Omstrukturering av utbildningsinnehåll: Vissa examensmål, exempelvis de som rör mänskliga rättigheter och demokratiska värderingar, föreslås tas bort som separata mål och istället integreras i utbildningens värdegrundsdelar. Detta har kritiserats av bland annat Institutet för mänskliga rättigheter, som anser att dessa frågor bör kvarstå som egna examensmål. [Mr Institutet](#)

Resursfördelning och samverkan: Utredningen föreslår att resurser fördelas med fokus på kvalitet och relevans, inklusive en "kvalitetspremie" och "samverkansbonus" för lärosäten som samarbetar med det omgivande samhället. [Svenskt Näringsliv](#)

Sammanfattningsvis syftar förslagen till att stärka ämneskunskaper, undervisningsförmåga och vetenskaplig grund i lärarutbildningen, med målet att höja läraryrkets status och attraktivitet. [VR+2Sveriges förenade studentkåre](#)

Promemorian "En särskild ersättningsmodell för utbildning för omställning och vidareutbildning för yrkesverksamma" föreslår en ny finansieringsmodell för universitet och högskolor, med planerad ikraftträdande den 1 januari 2026. Syftet är att främja utvecklingen av korta, flexibla kurser som möter arbetsmarknadens behov och underlättar för yrkesverksamma att vidareutbilda sig. [Regeringskansliet+3Regeringskansliet+3Regeringskansliet+3](#)

Bakgrunden är att det nuvarande resurstilldelningssystemet inte tillräckligt stimulerar lärosäten att erbjuda utbildningar anpassade för yrkesverksamma. Den föreslagna modellen syftar till att skapa incitament för att utveckla kurser på 1,5–5,5 högskolepoäng, som ges på deltid (max 75 %), och som är relevanta för omställning och vidareutbildning. [Regeringskansliet+1](#)[Regeringskansliet+1](#)

Modellen består av två komponenter: en grundersättning och en prestationsbaserad del. För att få del av ersättningen måste lärosätena motivera att kursen riktar sig till yrkesverksamma och främjar omställning. Universitetskanslersämbetet föreslås få i uppdrag att följa upp och utvärdera användningen av modellen. [Regeringskansliet+1](#)[Regeringskansliet+1](#)

Förslaget förväntas leda till en ökning av antalet korta kurser för yrkesverksamma och därmed stärka individers ställning på arbetsmarknaden. Det betonas att modellen ska kunna implementeras inom nuvarande ekonomiska ramar. [Regeringskansliet](#)[Regeringskansliet](#)

Utredningen har genomförts i dialog med arbetsmarknadens parter och lärosäten, och bygger på insamlad statistik och analyser. Förslaget är nu ute på remiss för vidare behandling.

EU:s högskolepolitik

En påtaglig strömning i många länder i vår samtid är en konservativ och protektionistisk nationalism. Detta kan leda till minskad frihandel, minskat internationellt samarbete, och även minskat akademiskt utbyte. För lärosäten med omfattande internationell samverkan kan detta medföra svårigheter. Högskolan Dalarna som helhet hör inte till dessa, men vissa delar av verksamheten kan vara sårbara.

Samtidigt fortsätter arbetet på EU-nivå som syftar till att stärka jämställdhet, internationalisering och samarbete inom högre utbildning. Nedan följer en sammanfattning av de mest betydelsefulla förändringarna:

1. Krav på jämställdhetsplaner för forskningsfinansiering

Sedan 2022 kräver EU:s forskningsprogram Horizon Europe att organisationer som söker forskningsmedel har en jämställdhetsplan (Gender Equality Plan, GEP) på plats. Dessa planer ska omfatta mål och åtgärder för att främja jämställdhet inom organisationen. Svenska lärosäten arbetar aktivt med att uppfylla dessa krav, vilket påverkar deras interna styrning och utvärderingsprocesser.

Detta EU-krav torde vara svårt att förena med USA:s krav under Trump att lärosäten *inte* ska ägna sig åt jämställdhet och mångfald. Att få finansiering från både USA och EU samtidigt riskerar att bli omöjligt.

2. Försök med europeisk examen och institutionellt samarbete

EU genomför pilotprojekt för att utveckla en gemensam europeisk examen och stärka det institutionella samarbetet mellan universitet över nationsgränserna. Syftet är att underlätta studentmobilitet och harmonisera utbildningssystemen inom EU. eua.eu

3. Utökad användning av europeiska jämförelseverktyg

Initiativ som European Higher Education Sector Scoreboard och European Student Observatory syftar till att förbättra jämförbarheten mellan europeiska lärosäten. Dessa verktyg tillhandahåller data och indikatorer som hjälper lärosäten att benchmarka och förbättra sin verksamhet. [eurydice.eacea.ec.europa.eu+2](http://eurydice.eacea.ec.europa.eu+2eurydice.eacea.ec.europa.eu+2national-policies.eacea.ec.europa.eu+2)[eurydice.eacea.ec.europa.eu+2](http://eurydice.eacea.ec.europa.eu+2eurydice.eacea.ec.europa.eu+2national-policies.eacea.ec.europa.eu+2)[national-policies.eacea.ec.europa.eu+2](http://eurydice.eacea.ec.europa.eu+2eurydice.eacea.ec.europa.eu+2national-policies.eacea.ec.europa.eu+2)

4. Fokus på cybersäkerhet inom högre utbildning

Med den ökade digitaliseringen av utbildning och forskning betonar EU vikten av cybersäkerhet inom högre utbildning. Det föreslås att lärosäten implementerar grundläggande cybersäkerhetskrav och integrerar dessa i sina verksamheter för att skydda känslig data och forskning. 4euplus.eu

5. Stärkt ansvar för internationellt samarbete

EU uppmuntrar till ökat och mer ansvarsfullt internationellt samarbete inom högre utbildning. Detta innebär att svenska lärosäten behöver säkerställa att deras internationella partnerskap är i linje med EU:s värderingar och mål, särskilt gällande akademisk frihet och etik.

Dessa förändringar kräver att svenska lärosäten anpassar sina strategier och verksamheter för att möta de nya kraven och möjligheterna som EU:s utbildningspolitik medför inför 2026.

Nya behov och nya förutsättningar

Behoven på arbetsmarknaden och en rad andra inslag i samhället förändras med tiden, såsom tekniska krav, demografi, synen på flexibilitet och på individuella lösningar. För att möta behoven på framtidens arbetsmarknad behöver högre utbildning i grunden förändras längs fem strategiska linjer:

1. Flexibilitet och livslångt lärande

- **Utmaning:** Arbetslivets snabba förändringar kräver kontinuerlig kompetensutveckling.
- **Lösning:** Utbildningar bör erbjudas i modulära, korta format (microcredentials) som kan kombineras över tid, ofta på deltid och distans. Det möjliggör för yrkesverksamma att kombinera arbete och studier.

2. Starkare koppling till arbetslivet

- **Utmaning:** Många utbildningar matchar inte arbetsmarknadens kompetensbehov.
- **Lösning:** Inför mer praktisknära inslag, samarbetsprojekt med näringsliv och offentlig sektor, samt rådgivande branschråd som påverkar kursinnehåll. Co-design av kurser bör bli vanligare.

3. Tvärvetenskap och bredare kompetensprofiler

- **Utmaning:** Komplexa samhällsutmaningar kräver flerfaldig kompetens.
- **Lösning:** Främja tvärvetenskapliga program och möjligheter till valbara kurser i exempelvis etik, digitalisering, hållbarhet och kommunikation – även inom tekniska och naturvetenskapliga utbildningar.

4. Digital kompetens och teknikanpassning

- **Utmaning:** Digitalisering påverkar alla sektorer.
- **Lösning:** Integrera digitala verktyg, dataanalys och AI-kunskap i fler utbildningar, oavsett ämnesområde. Digital pedagogik bör också förstärkas.

5. Fokus på generella färdigheter

- **Utmaning:** Arbetsgivare efterfrågar förmåga att samarbeta, tänka kritiskt och kommunicera.
- **Lösning:** Träna "21st century skills" genom problembaserat lärande, projektarbeten och reflektion – inte bara specialistkunskaper.

Sammanfattningsvis bör högre utbildning bli **mer anpassningsbar, arbetslivsnära och färdighetsinriktad**, samtidigt som den bibehåller sin vetenskapliga förankring.

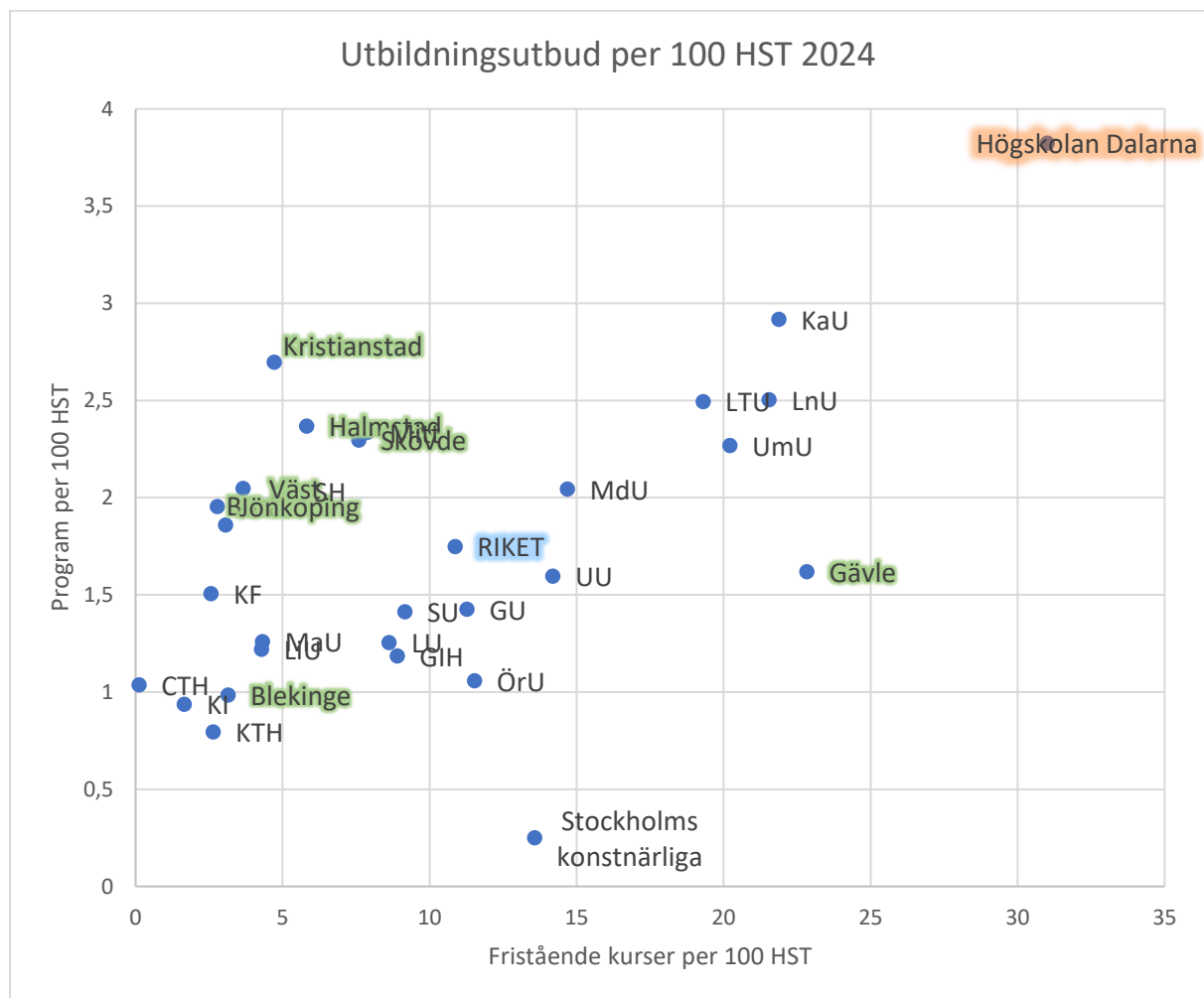
Den gröna omställningen och tillväxten och etableringen av företag i närheten av Högskolan Dalarna bör göra att kompetensbehovet inom teknikområdet ökar. Ett gott exempel är Hitachi Energy i Ludvika som sedan några år tillbaka anställer i snitt tre personer om dagen, året om, och planerar att göra så även kommande år. Dock finns en osäkerhet inom området med risk för uppblåsta gröna bubblor, något som blev uppenbart när tidigare hyllade Northvolt kraschade (Källenfors & Thor 2025, Hermansson 2025). Högskolan bör därför utveckla robusta tekniska utbildningar som inte blir värdelösa bara för att en viss bubbla spricker, och upprätthålla den akademiska diskursens kritiska distans även (särskilt?) till de mest hajpade satsningarna.

Benchmarking inom högskolesektorn

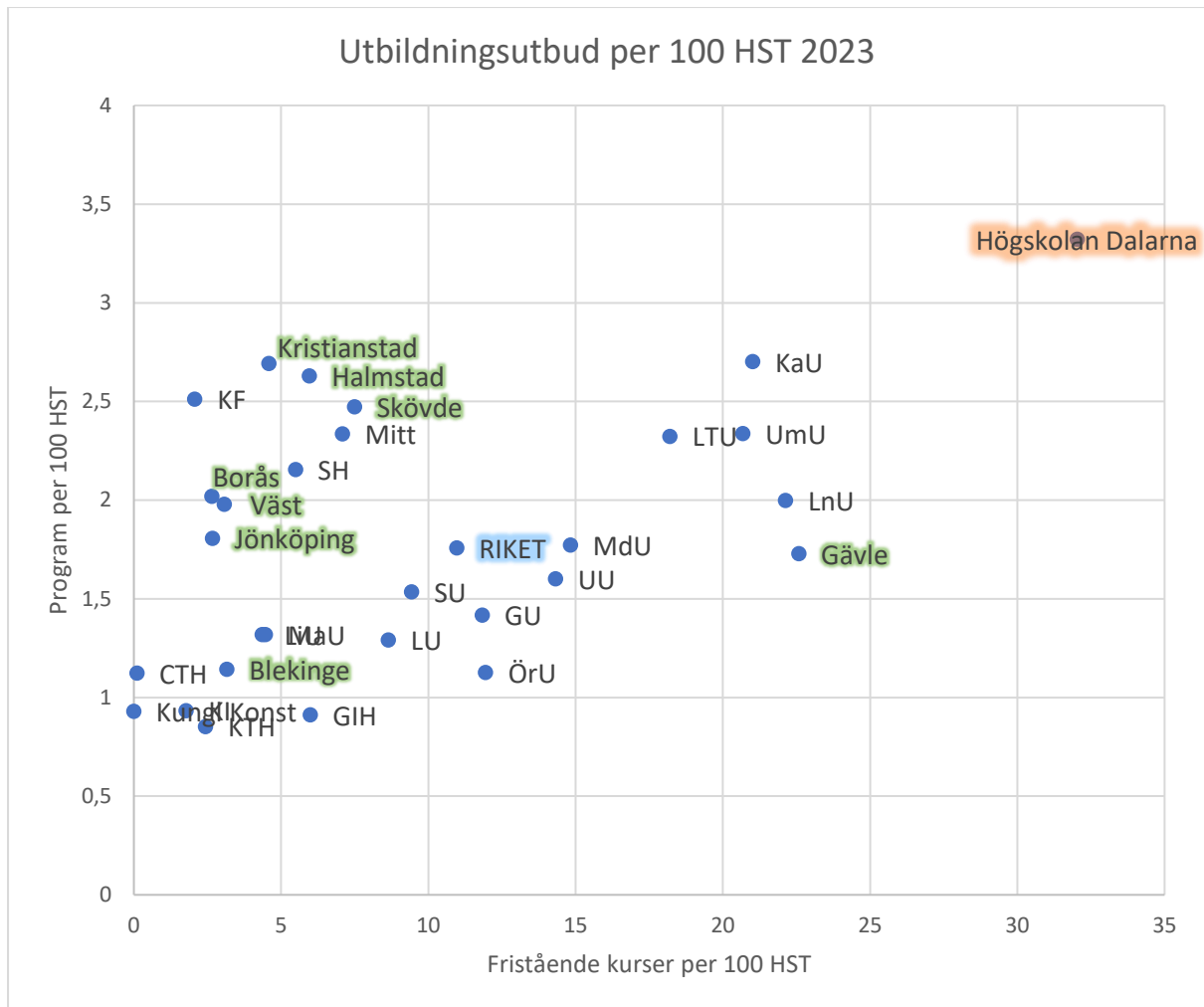
I detta avsnitt presenteras ett urval statistik om Högskolesverige, och hur Högskolan Dalarnas utveckling står sig i jämförelse med andra liknande lärosäten.

Utbildningsutbud

I Figur 1 nedan visas utbudet av program (vertikalt) och fristående kurs (horisontellt) vid olika lärosäten, normaliserat till lärosätets storlek räknat i HST. HDa visas i orange, riket i blått, och andra lärosäten av samma typ som HDa i grönt. Utbudet räknas som antalet separata sökalternativ vid UHR under 2024 (fig 1a) och 2023 (fig 1b). Förändringarna mellan åren är överlag små.

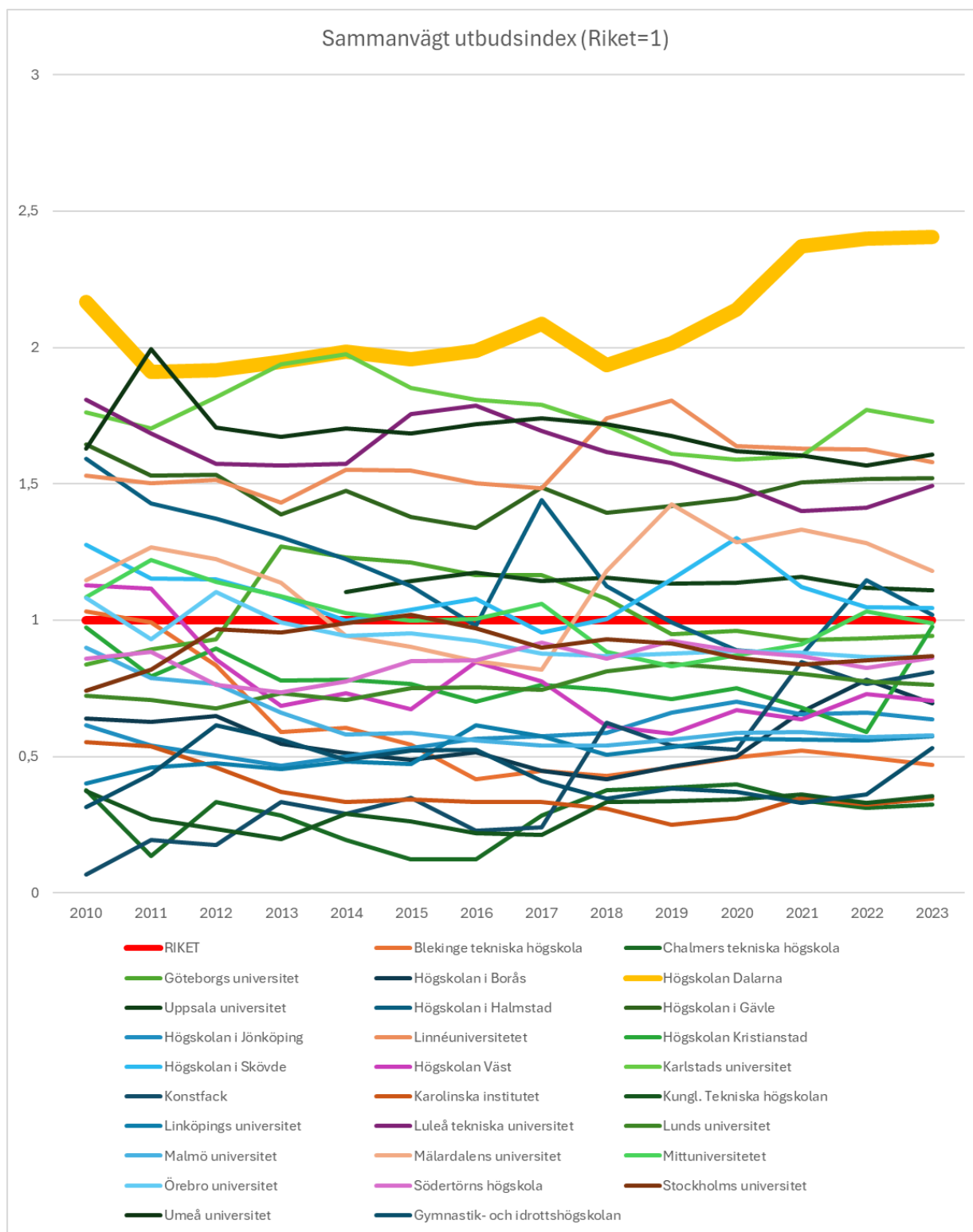
Figur 1a

Figur 1b

Högskolan Dalarnas position längst ut till höger i diagrammet avviker anmärkningsvärt från andra jämförbara lärosäten. Vi har i särklass flest fristående kurser och, bortsett från ett par små specialskolor, även flest program i förhållande till vår storlek. Många utbildningar per HST betyder med nödvändighet få HST och små intäkter per utbildning. Detta förklarar att vi avviker även i flera andra diagram nedan. Från 2023 till 2024 har HDa fått något färre kurser men fler program, och ligger stadigt kvar uppe i hörnet.

Figur 1c visar hur utbudet per lärosäte har utvecklats över tid. För varje lärosäte har ett sammanvägt index räknats fram från både program- och kursutbud, konstruerat så att rikets utbud = 1. Utbudet vid HDa har alltid legat högt, men har accelererat och gått loss från klungan efter 2019.

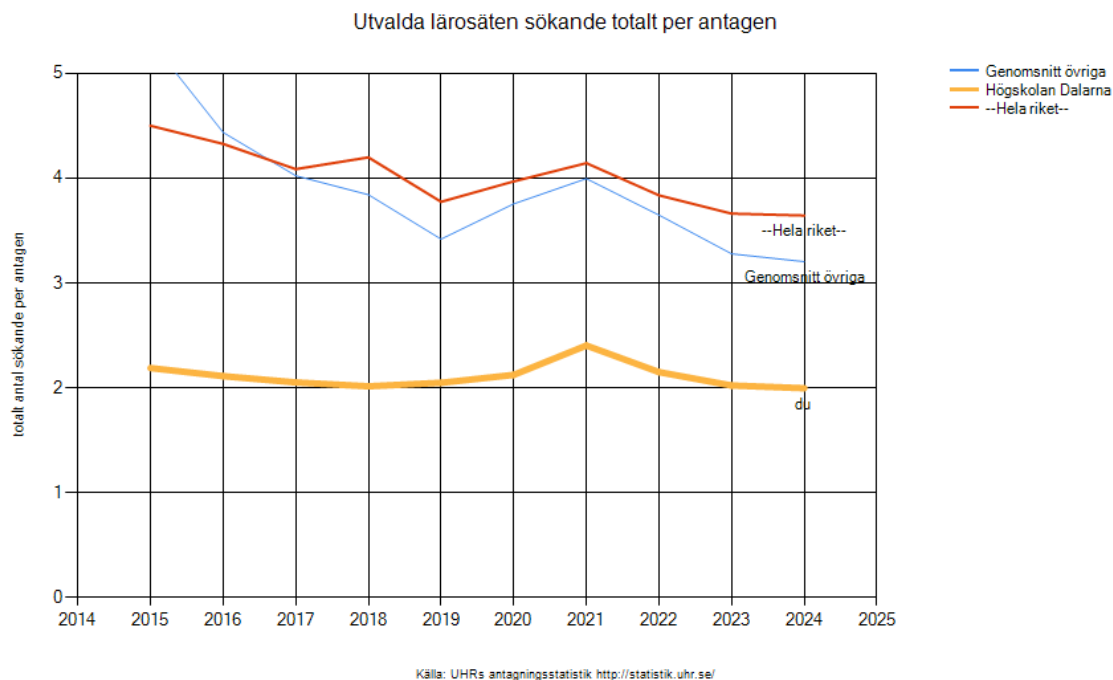

Figur 1c

Söktryck

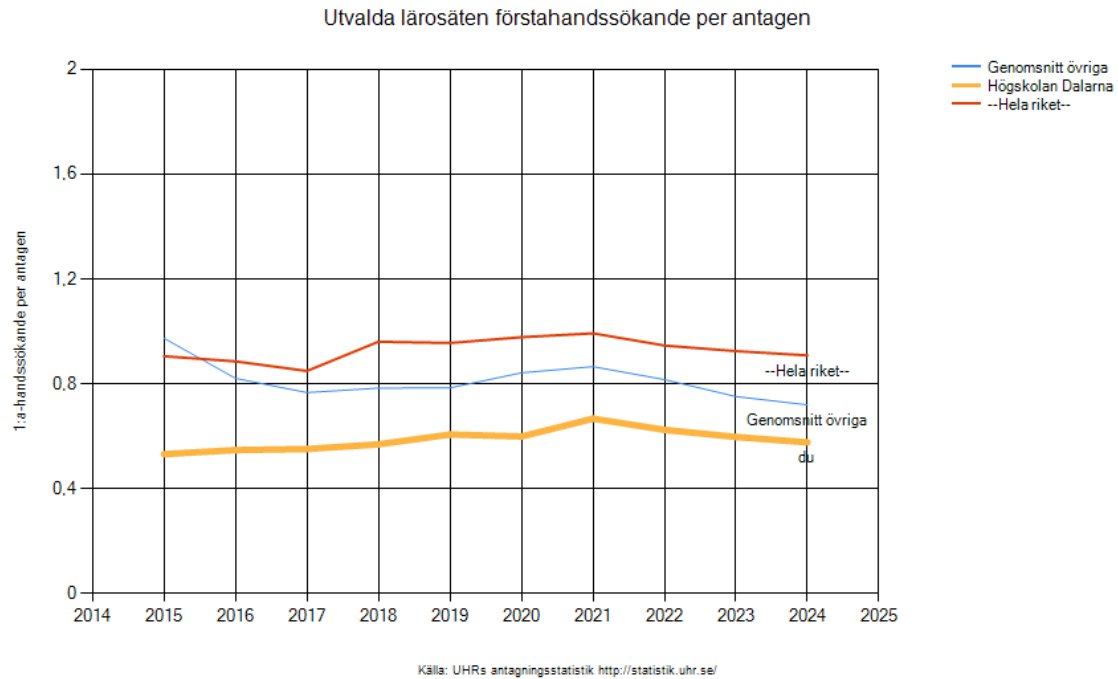
Söktrycket är ett viktigt mått på hur många studenter som vill läsa vid ett lärosäte. Det visar både lärosätets attraktivitet och dess tillväxtpotential. Att jämföra lärosäten är dock inte helt enkelt. Vi väljer här att normalisera måttet i förhållande till hur många studenter som antagits, vilket i sin tur är ett ungefärligt mått på antalet utbildningsplatser.

Nedan visas först i Figur 2 totala antalet sökande, därefter i Figur 3 antal förstahandssökande (notera olika skalor), summerat över alla utbildningar, för HDa ("du"), för hela riket, och för en utvald referensgrupp med liknande lärosäten¹. Samma referensgrupp används genomgående i det här dokumentet.

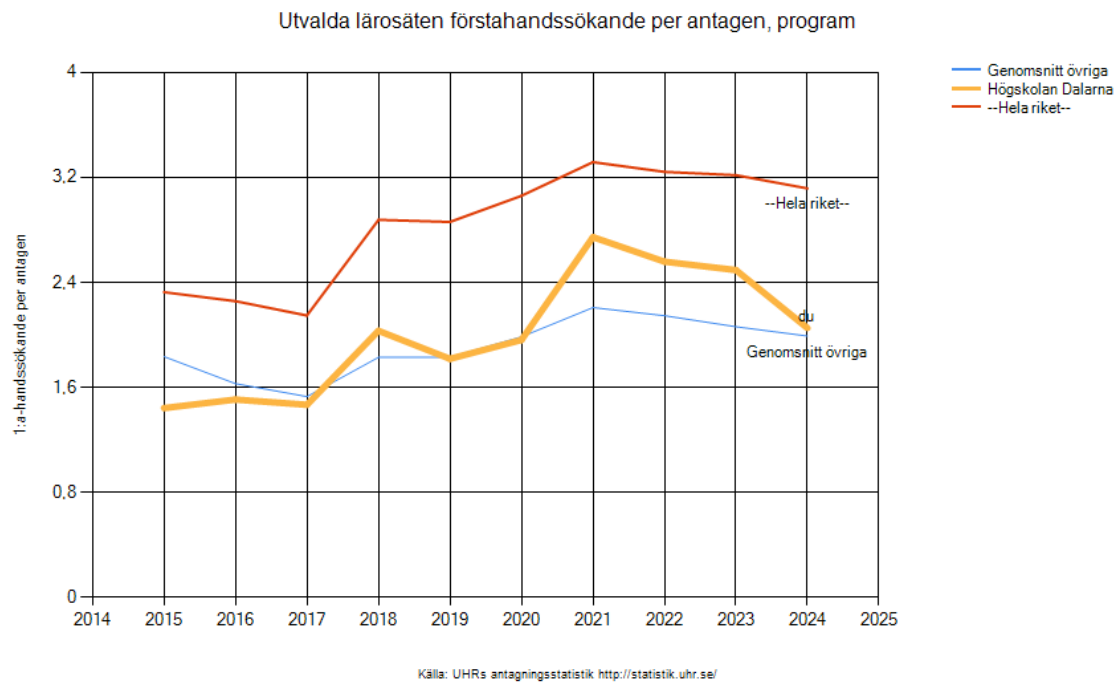
Figur 2

¹ BTH, HB, HiG, HH, HJ, HiS, HKr, HV, KaU, LnU, MiUn, ÖrU. Dessa lärosäten har valts som referensgrupp därför att de alla har sin bas i en region utanför storstäderna, och är någorlunda jämförbara med HDa i storlek. Det som kallas "Genomsnitt övriga" i diagrammen är den gruppen. I vissa diagram finns även en kurva för hela riket; den domineras av de stora universiteten.

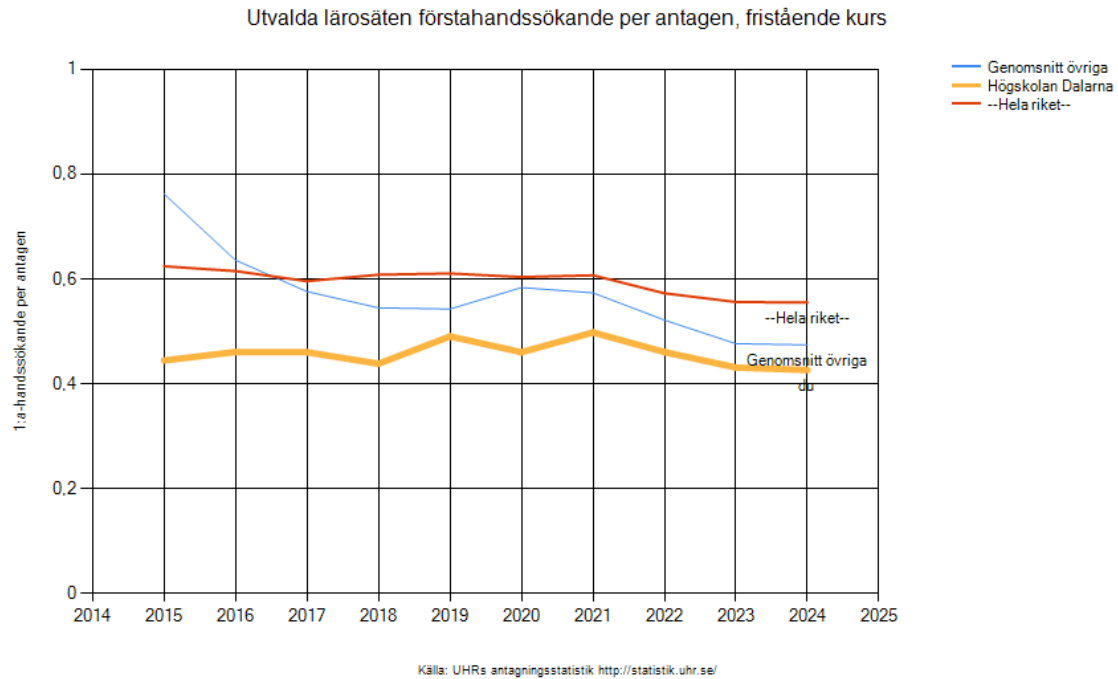

Figur 3

I diagrammen ovan ligger HDa påtagligt lägre än övriga lärosäten, vilket är bekymmersamt för ett så viktigt mått. Dock förklaras en stor del av skillnaden med HDa:s annorlunda utbildningsutbud med betydligt större andel fristående kurser. Fristående kurser har generellt lägre antal sökande än program. Om man jämför program och fristående kurser var för sig (Fig 4 och 5) blir resultatet som nedan. Nu ligger HDa högre än jämförelsegruppen vad gäller program, medan söktrycket för fristående kurs vid HDa fortfarande är något lägre än övriga. Notera olika skalor i diagrammen.

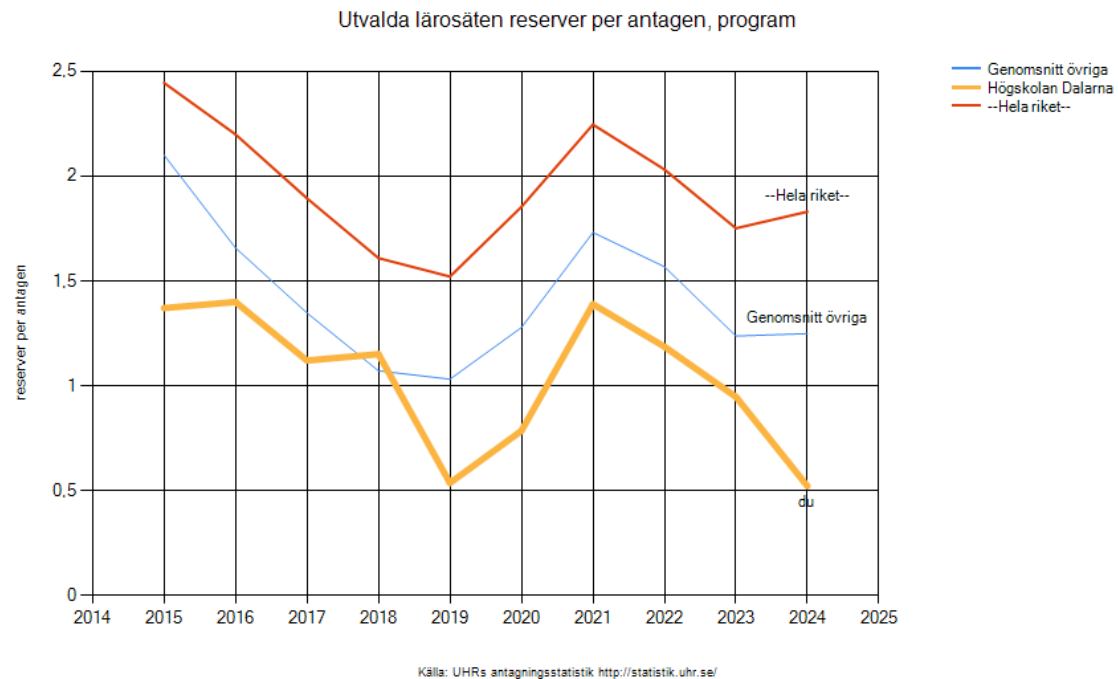

Figur 4

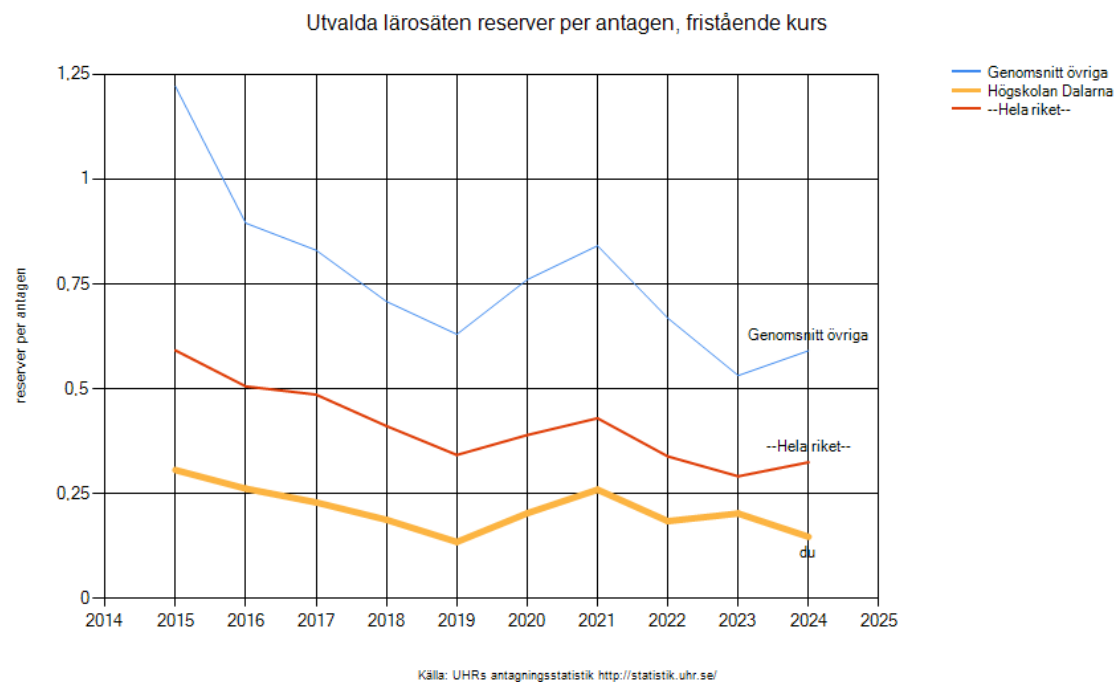

Figur 5

Antalet reserver är också ett viktigt mått, för det mäter direkt lärosätets potential att expandera utbildningar: hur många potentiella studenter finns det som faktiskt står i kö och vill in? Det mäter också lärosätets känslighet för fluktuationer i söktrycket, vilket blir ett indirekt mått på ingångsnivån för nya studenter. Här ligger HDa påtagligt under både jämförelsegruppen och riket vad gäller både program (Figur 6) och fristående kurs (Figur 7).

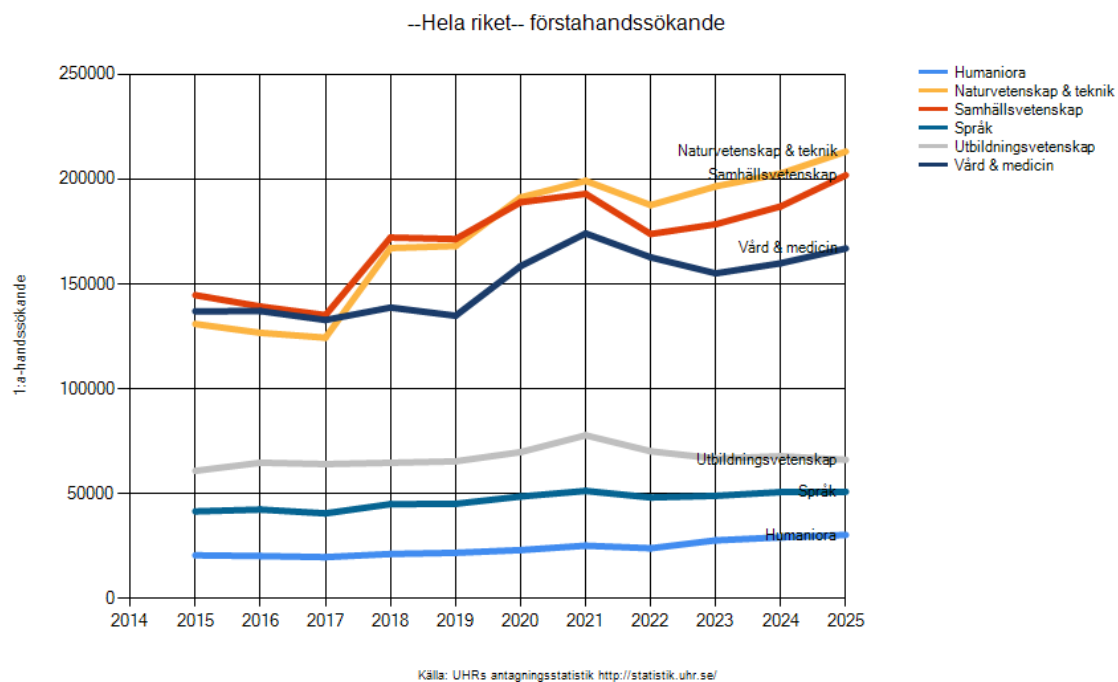

Figur 6

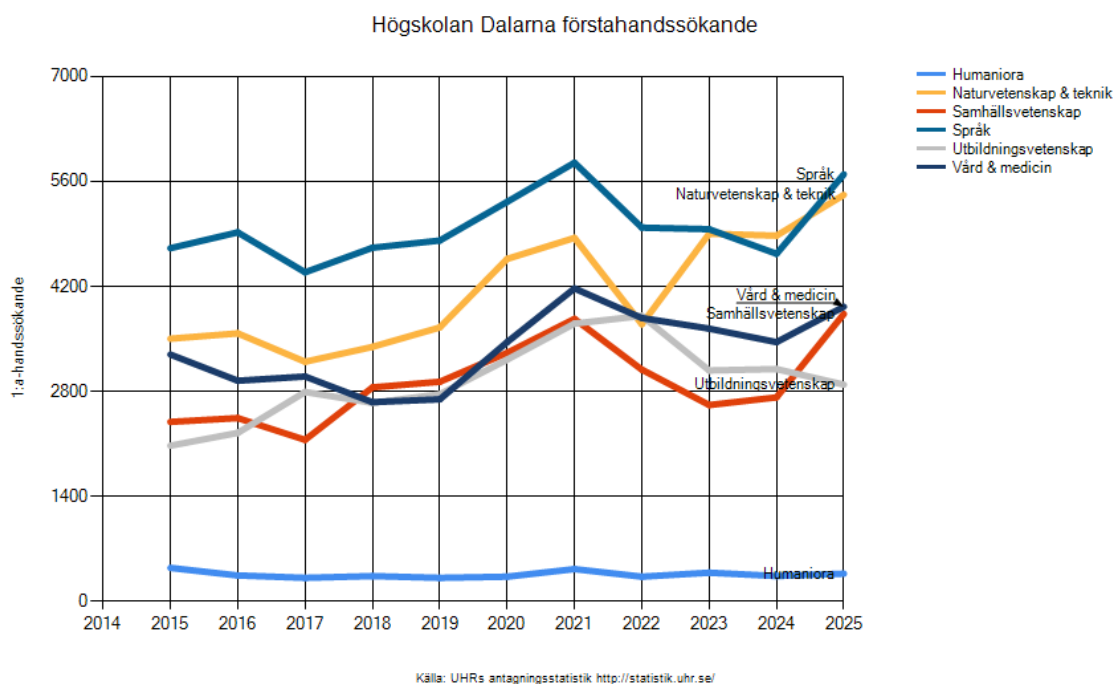
Figur 7

Som redan nämnts har regeringen de senaste åren betonat vikten av teknisk och naturvetenskaplig utbildning, och gynnat dessa på olika sätt. Till viss del återspeglas detta i söksiffrorna per sektor (Figur 8), där NT har gått om samhällsvetenskap som största sektor, men trenden började innan den nuvarande regeringen tillträdde.

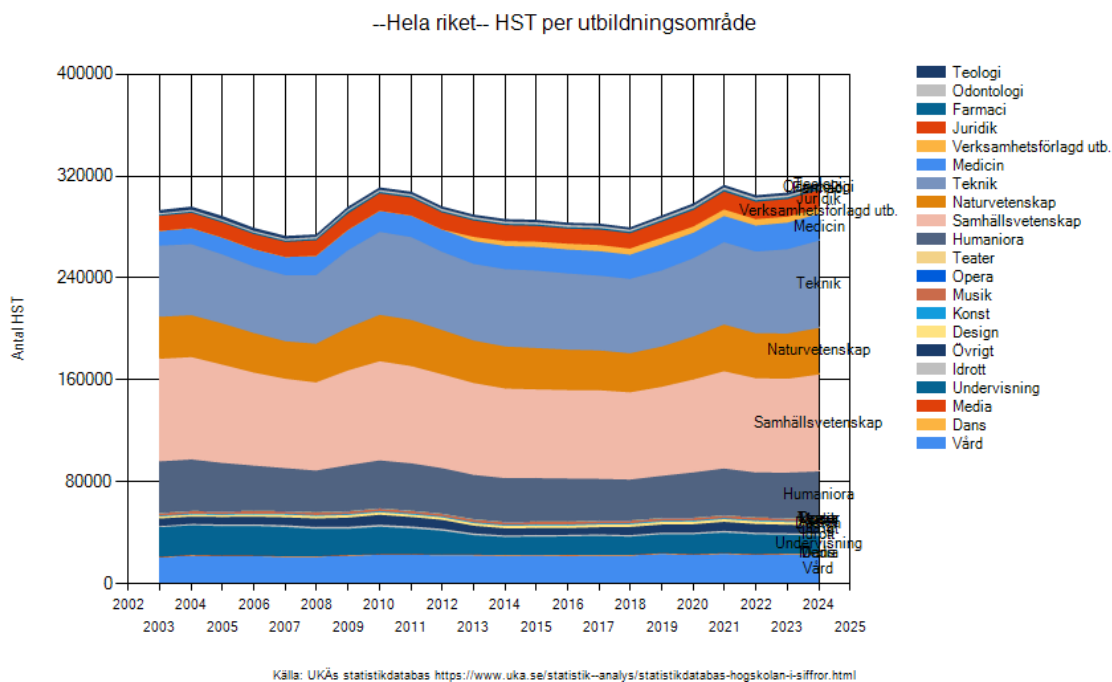
Figur 8

Även vid Högskolan Dalarna har NT-utbildningar fått ökat antal sökande, och ligger nu jämtes med språk, som annars har varit störst i många år. Notera att de olika sektorerna kommer i helt annan ordning vid HDa än i riket:

Figur 9

Effekterna på faktisk utbildningsvolym är dock små:

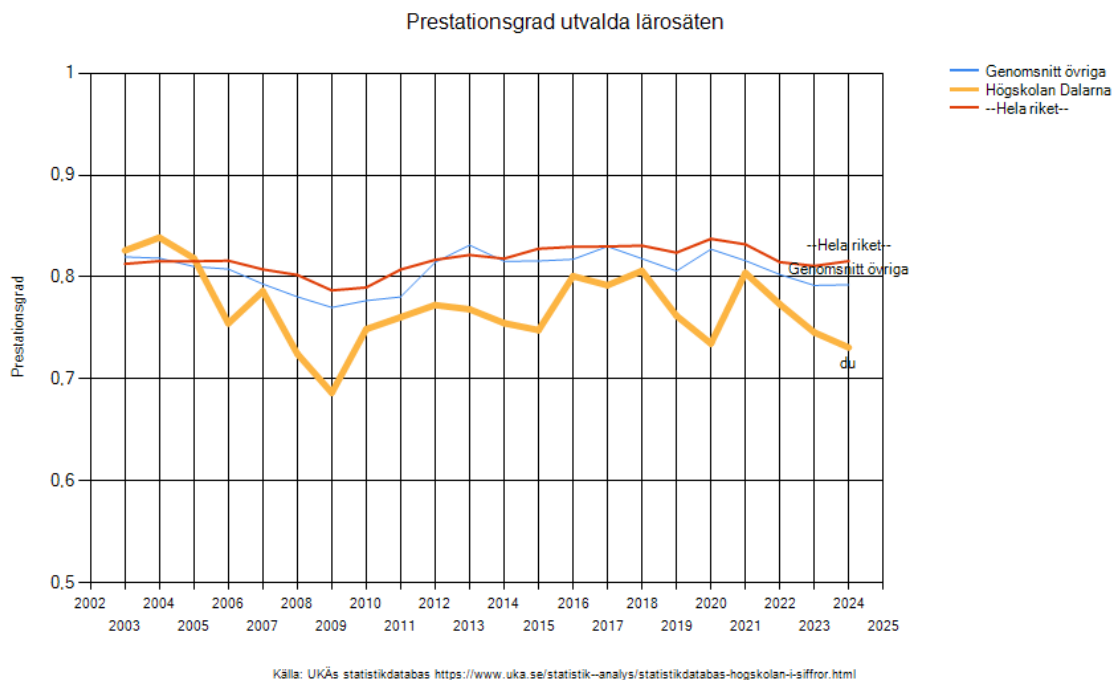
Figur 10

Prestation, genomströmning, examen

Att studenter påbörjar en utbildning är inte ett självändamål. Syftet med verksamheten är att de ska uppnå utbildningens mål, ta sina poäng, och så småningom ta examen. Två mått på detta presenteras i det här avsnittet för olika studentgrupper. Först prestationsgrad, som är ett mått på vilken andel av påbörjade kurser som studenter slutför med godkänt resultat. Därefter kommer examensfrekvens, mätt som vilken andel av programnybörjarna som efter ett visst antal år har tagit ut en examen. Det måttet är inte meningsfullt för fristående kurs, eftersom många studenter läser fristående kurs i annat syfte än att ta examen.

För båda måtten gäller att idealresultatet är 100 %, men det går knappast att uppnå. Ett mer normalt utfall ligger snarare kring 80 %.

Figur 11 nedan visar hur prestationsgraden varierar över tid för samma jämförelsegrupper som tidigare diagram ovan. Rikets kurva och jämförelsegruppens kurva följs åt, medan Högskolan Dalarna pendlar upp och ner därunder. Den upphämtning som sågs 2021 byts i en nedgång 2022–2024. Samtliga studenter på alla olika takbeloppsfinansierade utbildningar är inkluderade i diagrammet.

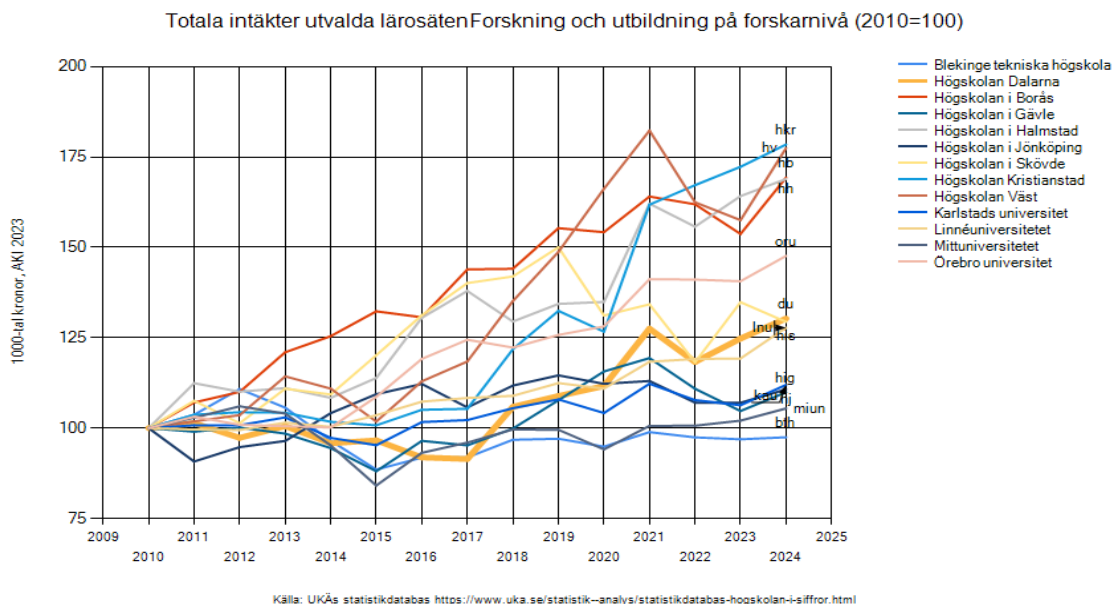
Figur 11

Prestationsgraden skiljer sig ganska mycket mellan utbildningsformer. Program har överlag högre prestationsgrad än fristående kurs, och campusstudier högre än distansstudier. Vidare har utbildningar som leder till legitimationsyrken (vård och lärare) genomgående hög prestationsgrad. Därför spelar utbildningsmixen stor roll för den totala prestationsgraden, och Högskolan Dalarna har en ogynnsam mix i förhållande till jämförelsegruppen med betydligt mer fristående kurser på distans, vilket förklarar att HDa genomgående ligger lägre än övriga.

HDa-kurvan ser ”taggig” ut med stora fluktuationer jämfört med den jämnare genomsnittskurvan. Detta är inget konstigt i sig, andra individuella lärosäten flukturerar lika mycket.

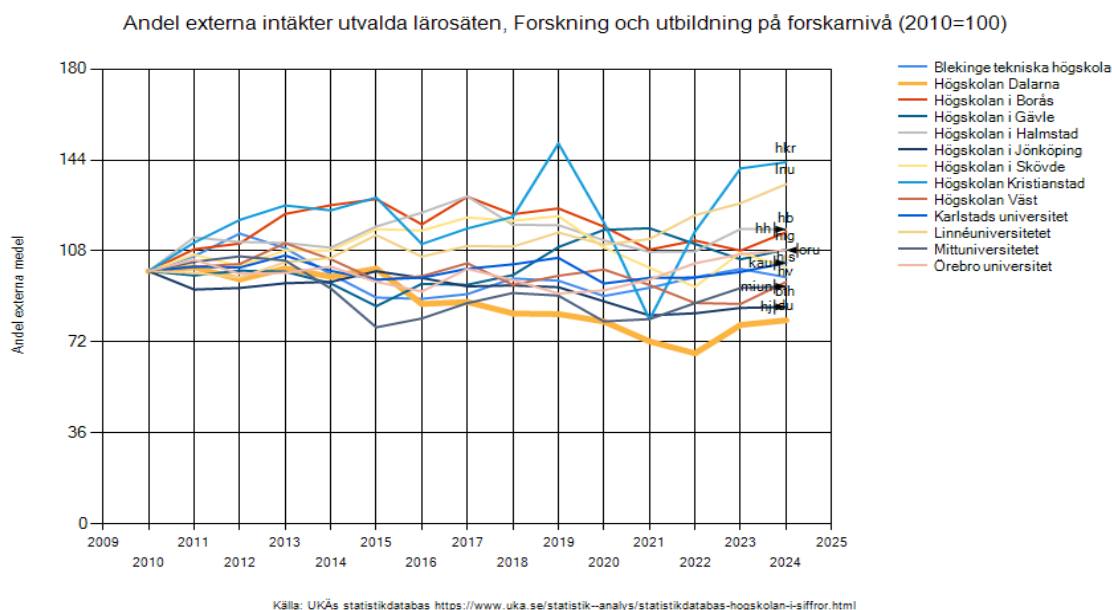
Forskning

Forskningsanslagen har ökat trendmässigt under hela perioden, även justerat för lönekostnadsökningen (Figur 12). Även Högskolan Dalarna har fått del av ökningen, även om vår ökningstakt är på en lägre nivå än genomsnittet i jämförelsegruppen (som inkluderar ett par relativt forskningstunga nya universitet).

Figur 12

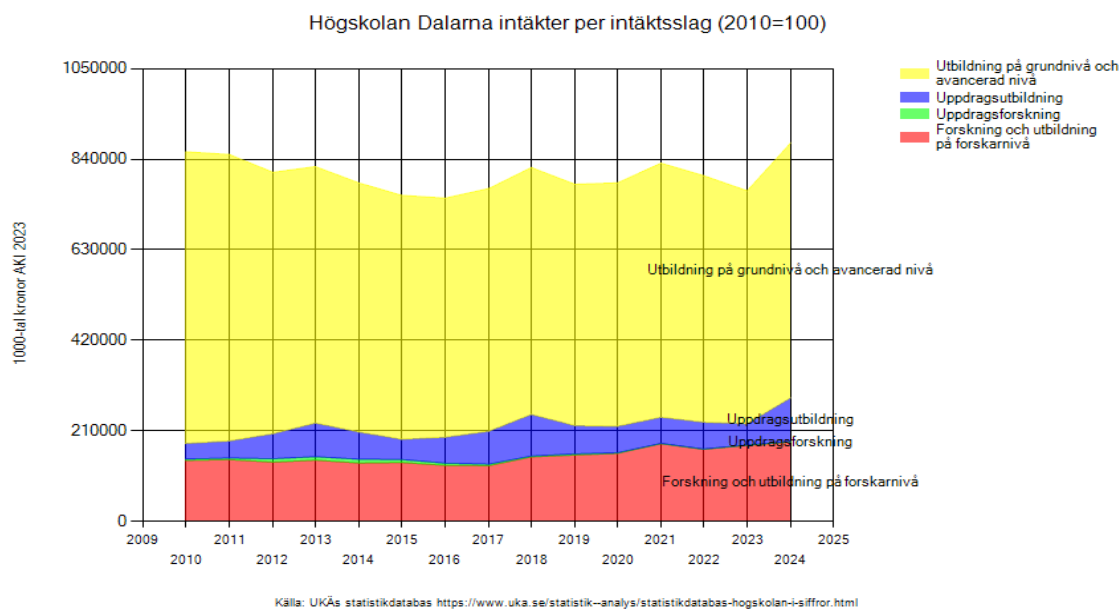
Ett mått på forskningens framgång kan vara förmågan att attrahera externa forskningsmedel från olika finansiärer. I Figur 13 nedan visas vilken andel av de totala forskningsmedlen som kommer från externa källor. För riket ligger andelen ganska stadigt kring 50 %, trots att forskningsanslagen har höjts påtagligt under perioden. För jämförelsegruppen är nivån lika stadig på drygt 40 %. Trenden för Högskolan Dalarna har varit stadigt sjunkande under större delen av perioden, och har gått från att ha legat över jämförelsegruppen till att ligga stadigt under övriga från 2016 och framåt. Den nedåtgående trenden har blivit brantare efter 2019, men bröts 2023 till en klar uppgång.

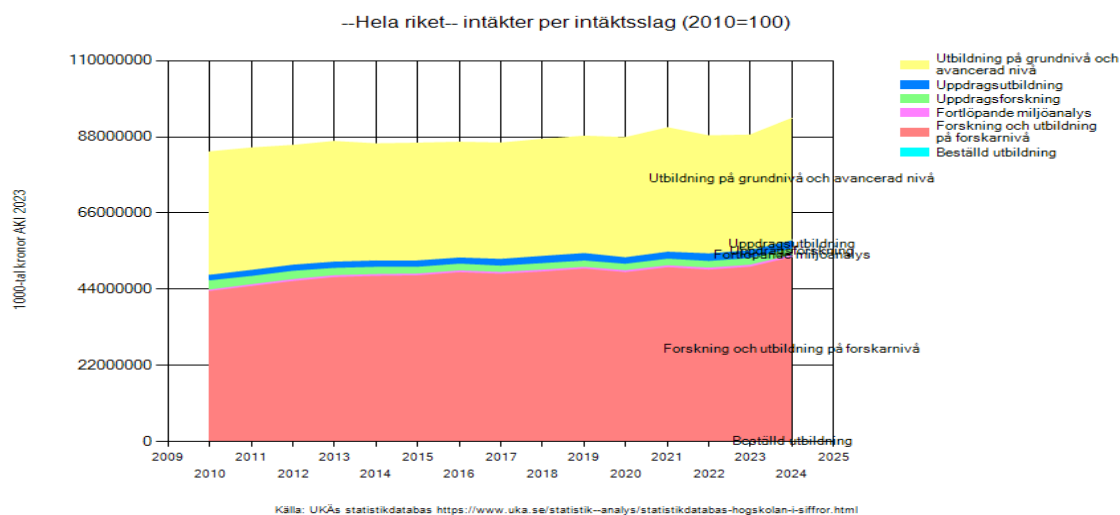
Figur 13

Lärosätesekonomi

Här visas utvecklingen av några grundläggande ekonomiska nyckeltal för HDa jämfört med andra riket. Det handlar om intäkter till olika verksamheter, ekonomiskt resultat och myndighetskapital, samt ersättning per student.

Figur 14

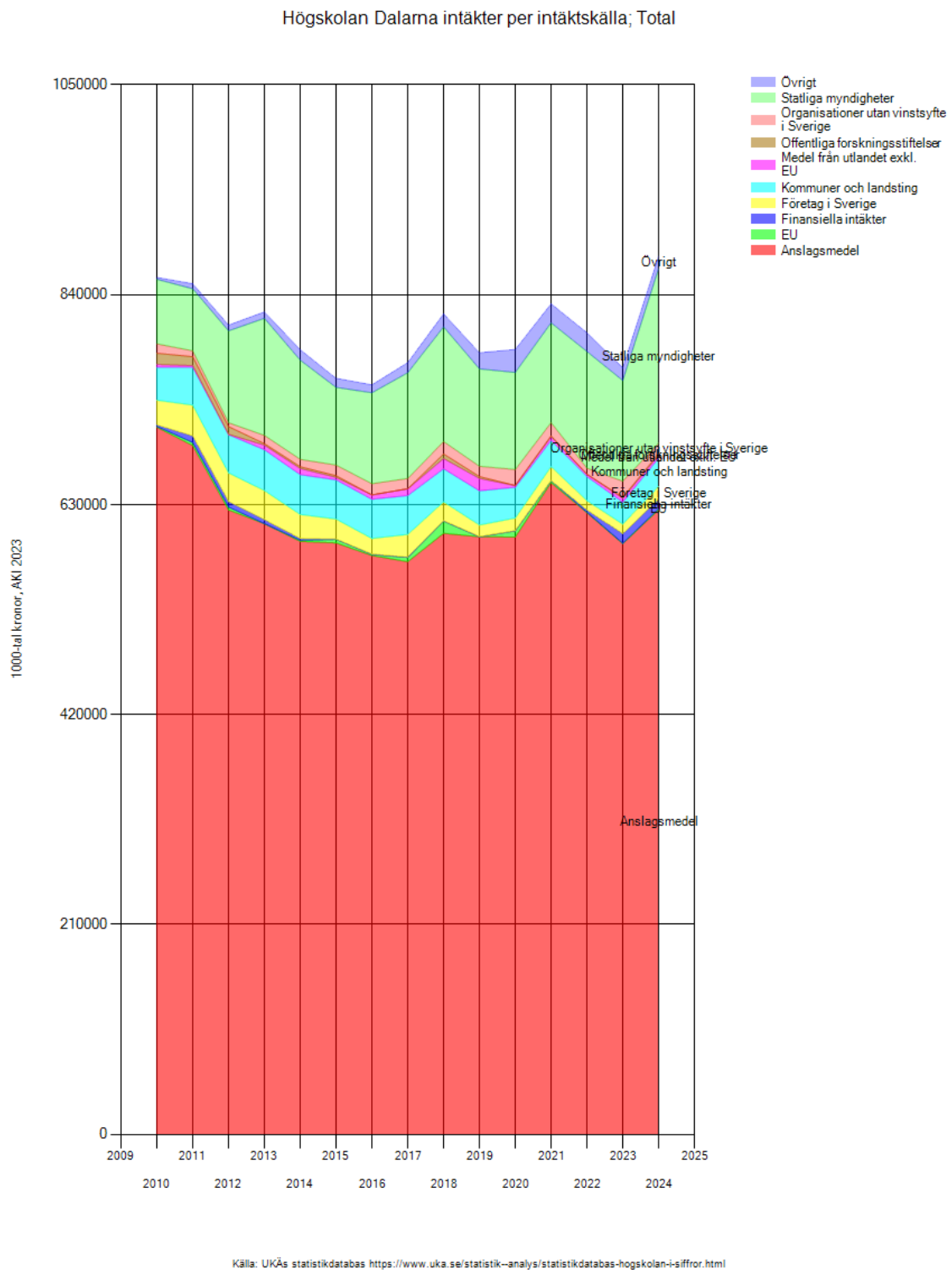

Figur 15

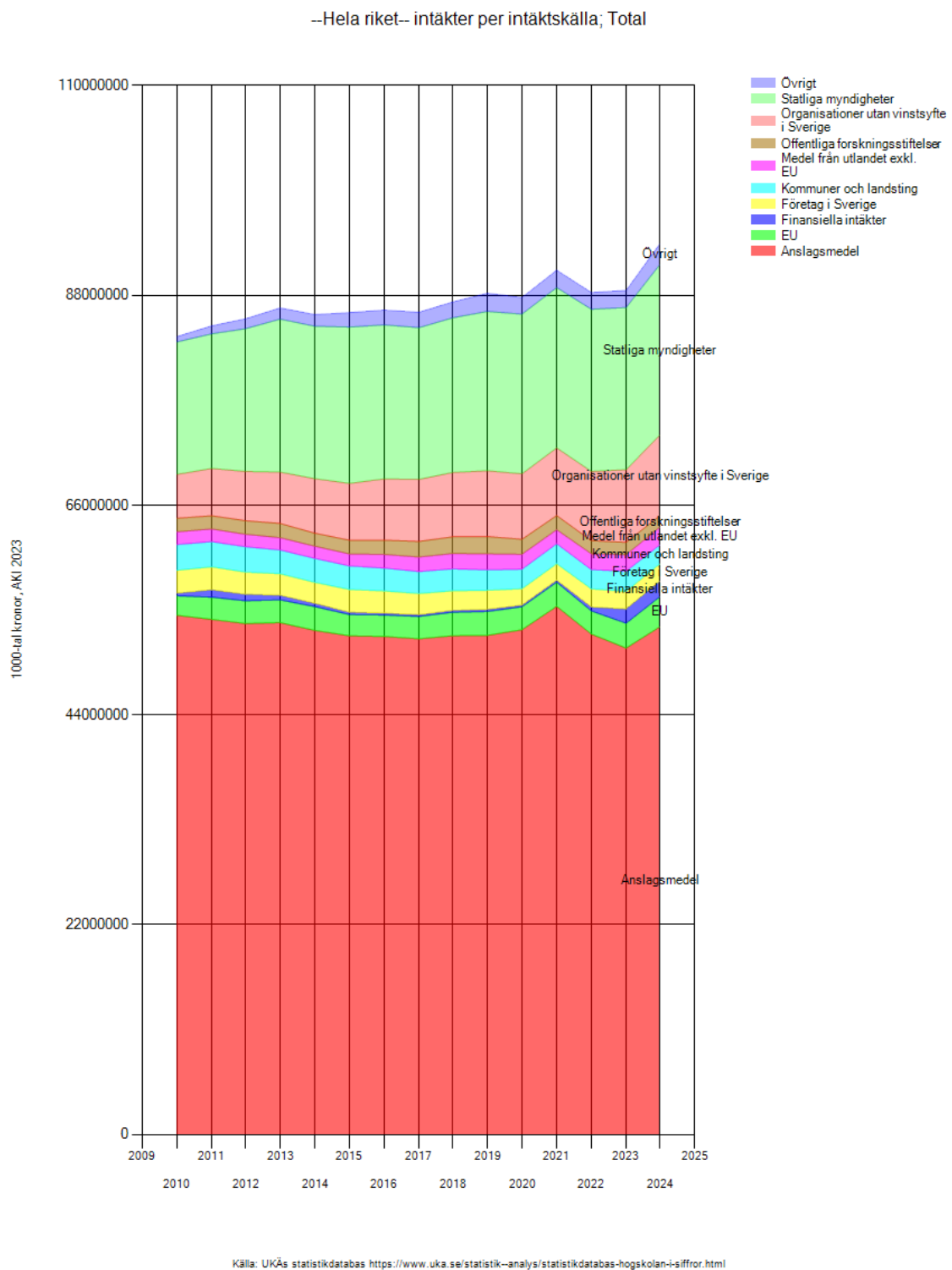
I Figur 14 och 15 ovan syns hur intäkterna till dels HDa, dels alla rikets lärosäten, har utvecklats över tid (justerat för lönekostnadsindex AKI). Några kontraster är tydliga:

- HDa har större andel utbildning och mindre andel forskning än riket.
- HDa har förhållandevis mycket uppdragsutbildning.
- Trenden över tid är ökande för riket, men inte tydlig för HDa som pendlar upp och ner.

Nedan i Figur 16 och 17 visas i stället varifrån pengarna kommer – intäkter per typ av finansier.

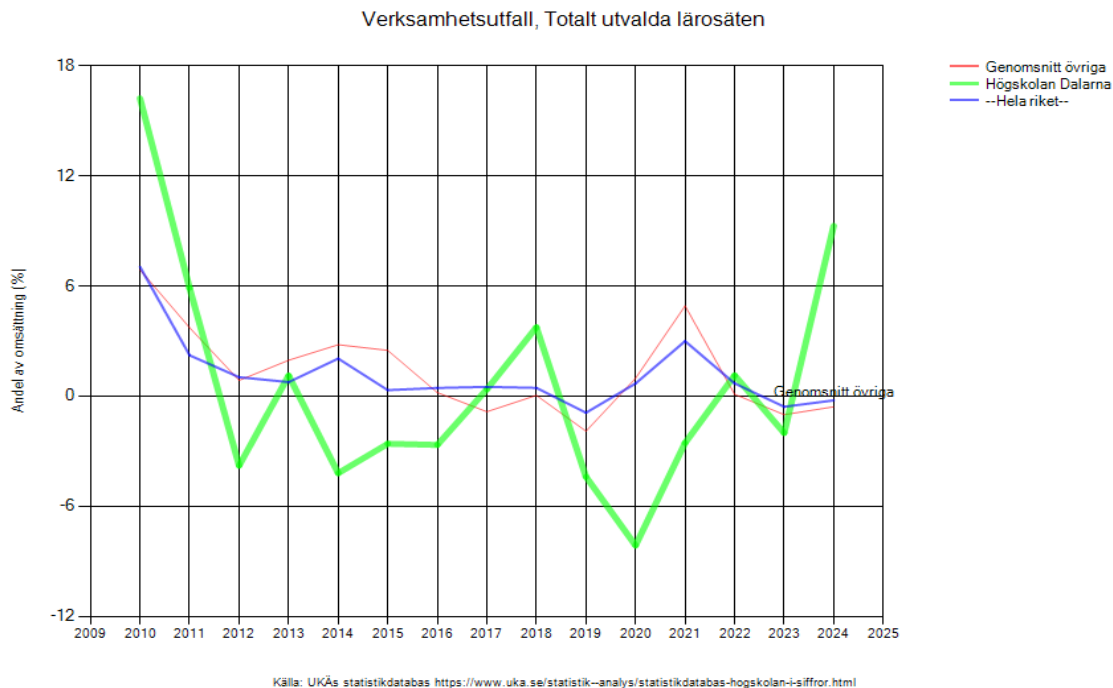

Figur 16

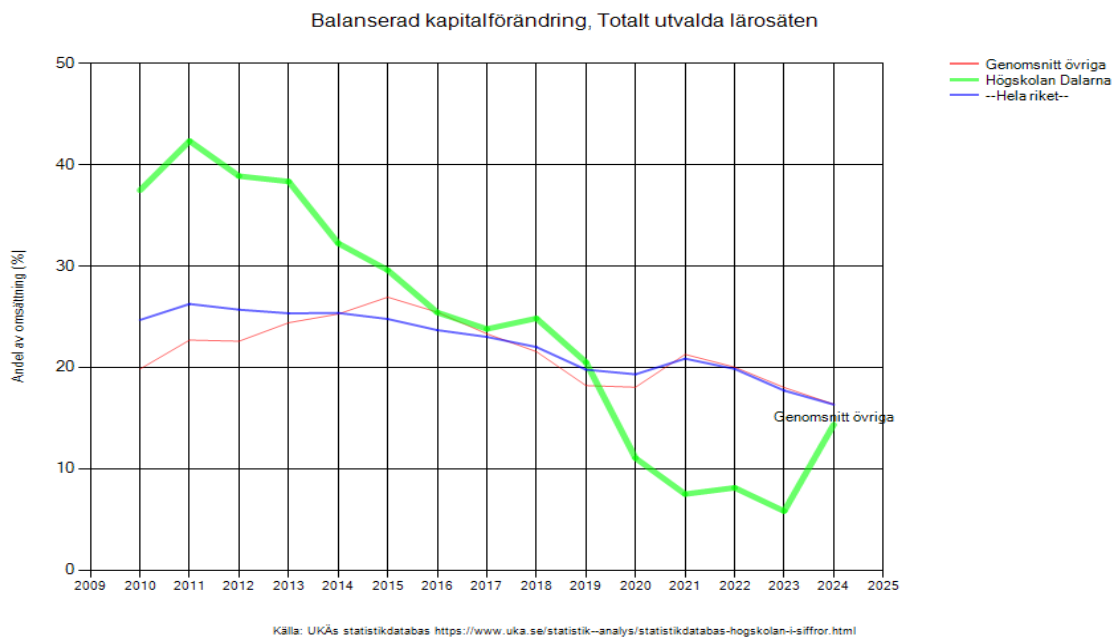
Figur 17

Högskolan Dalarna har större andel anslagsmedel än riket, och mindre från alla andra finansiärer utom kommuner. Särskilt medel från stiftelser och andra organisationer utan vinstsyfte, liksom EU-medel, är blygsamma poster vid Högskolan Dalarna.

Figur 18

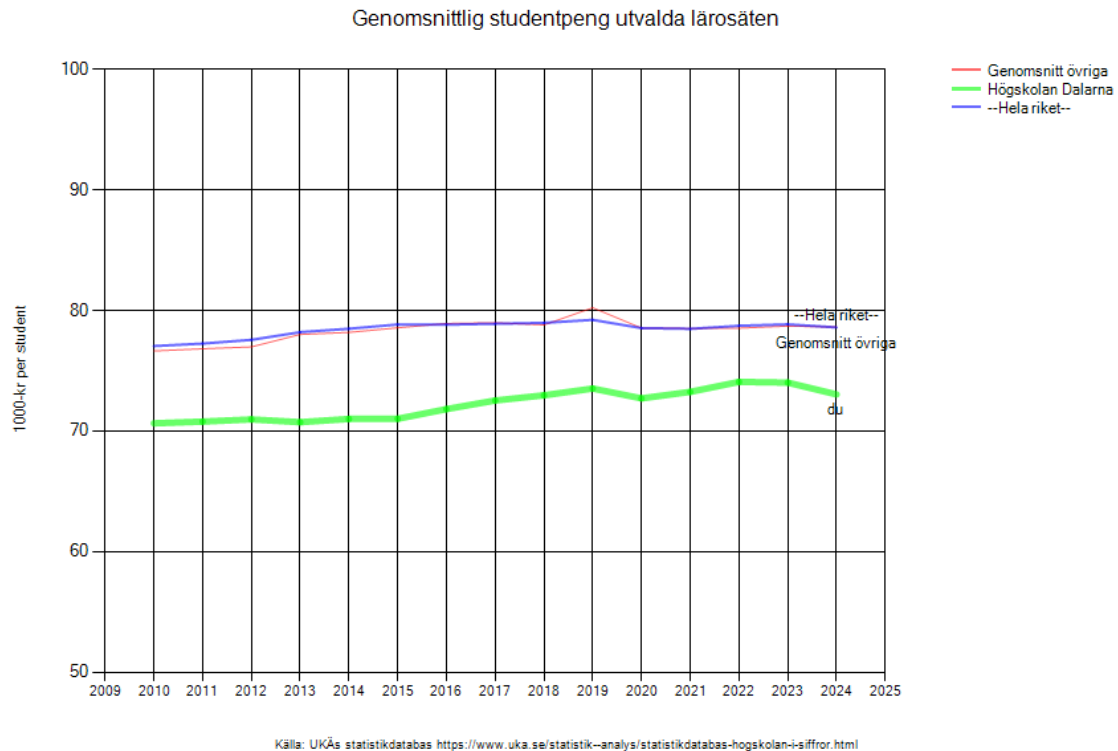
I diagrammet med verksamhetsutfall ovan visas det ekonomiska resultatet, dels för HDa, dels genomsnittet för den vanliga gruppen jämförbara lärosäten, i förhållande till total omsättning. Negativa belopp innebär ekonomisk förlust. HDa gick påtagligt sämre än övriga 2019–2021, men återhämtade sig 2022, delvis tack vare att högskolan fortfarande hade sparade prestationer att ta av. År 2023 tömdes dock den reserven, och underproduktionen slog på resultatet. Resultatet för 2024 är artificiellt högt på grund av ändrade redovisningsprinciper, och bör bortses från; HDa:s underliggande resultat 2024 är jämförbart med 2022. HDa har gått med underskott åtta av de senaste tolv åren, vilket inte är långsiktigt hållbart. Vi lever fortfarande på de stora vinster som gjordes kring 2010, men snart är de pengarna slut.

Figur 19

Diagrammet ovan visar myndighetskapitalet, det vill säga det förra diagrammets vinster och förluster summerade och ackumulerade över tid. Här syns tydligare hur högskolan har levt på gamla meriter och gradvis förbrukat kapitalet, som snart är slut om inte vidtagna åtgärder får genomslag. De ändrade redovisningsprinciperna syns även här, den branta uppgången 2024 är i huvudsak artificiell.

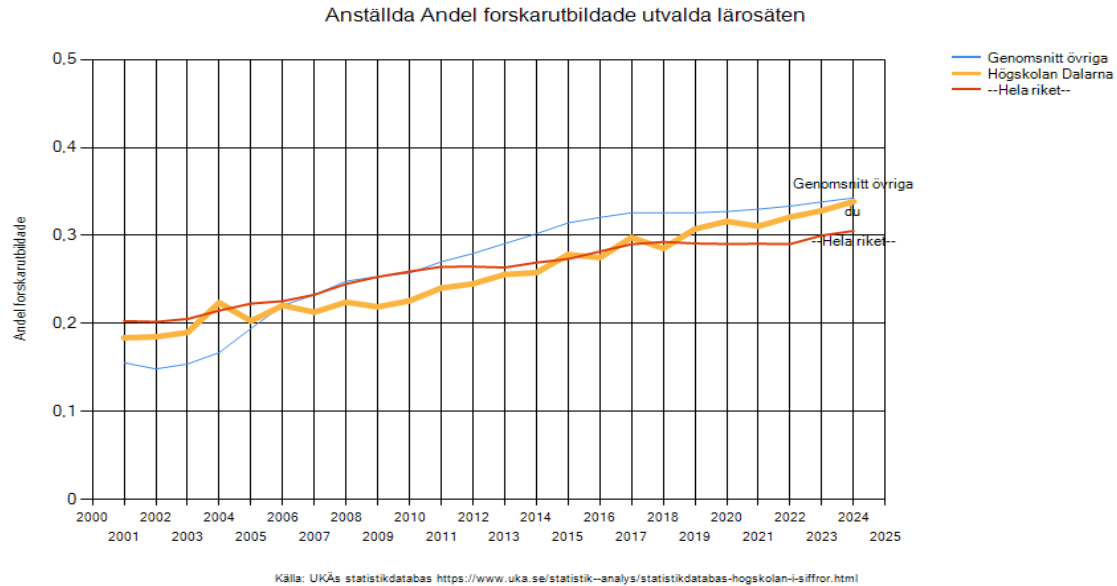
I nästa diagram visas genomsnittlig studentpeng (intäkt per HST) vid olika lärosäten. Vår jämförelsegrupp ligger mycket nära riket, medan Högskolan Dalarna ligger på en påtagligt lägre nivå. Detta beror framför allt på den betydligt högre andelen humaniora i utbildningsmixen vid HDa.

Figur 20

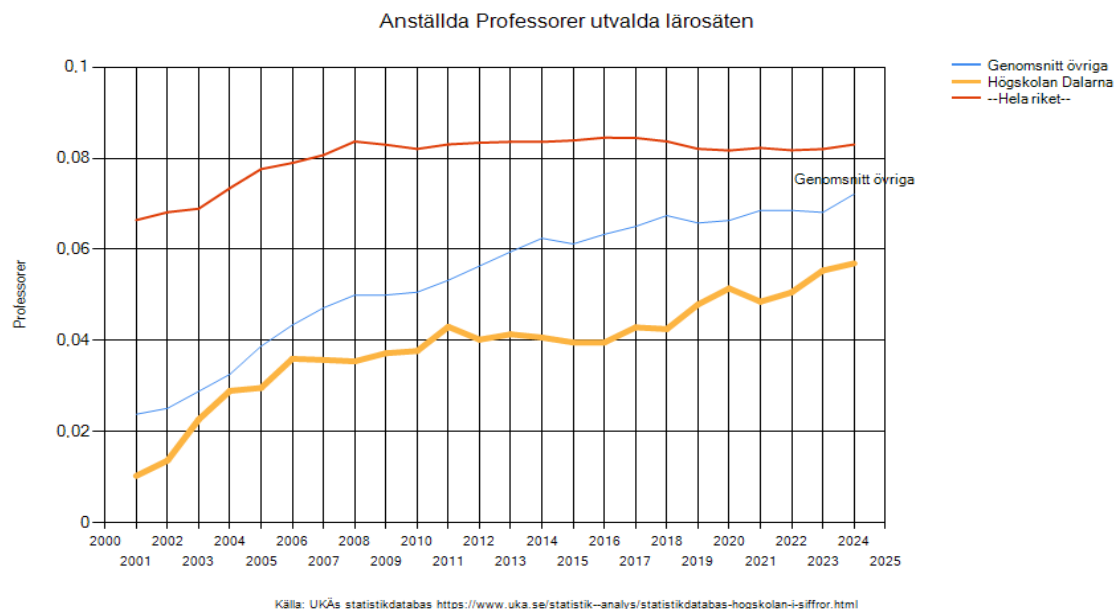
Medarbetare

Andel anställda i olika kategorier visas i de tre diagrammen nedan. Andel disputerade² har ökat stadigt under perioden, och Högskolan Dalarna följer den allmänna trenden. År 2024 är vi ikapp genomsnittet för jämförelsegruppen.

Figur 21

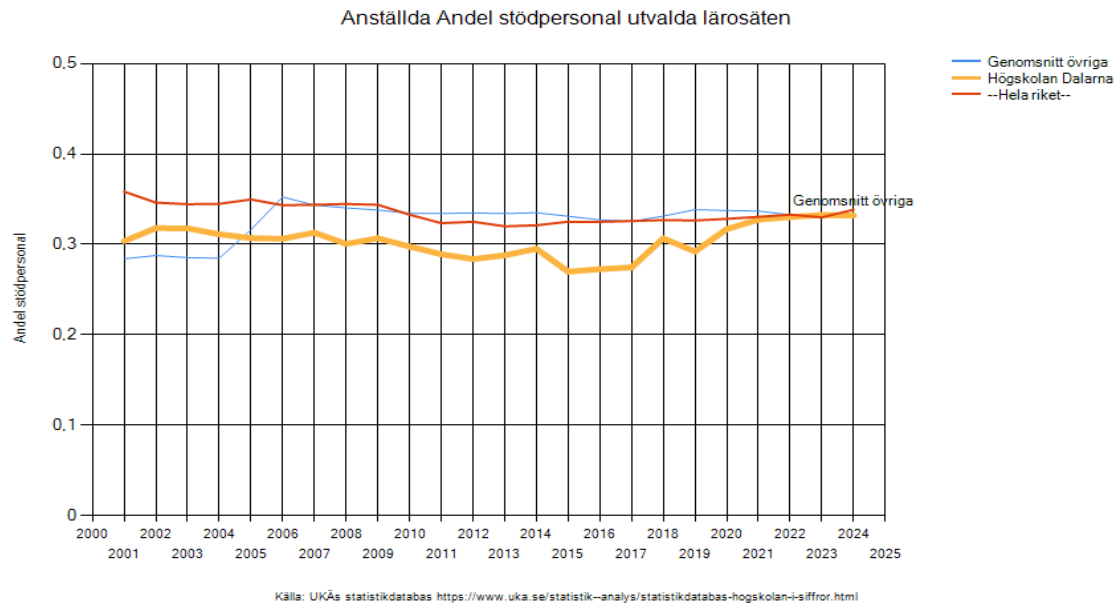
Andel professorer ökade också i början av perioden, sannolikt som ett resultat av befodringsreformen 1999, men ökningen har sedan planat ut i riket. Jämförelsegruppen fortsatte dock att öka, medan HDa halkade efter under ett antal år. Notera dock att de absoluta talen är små; en enda person kan ge ett synligt avtryck i kurvan för HDa.

Figur 22

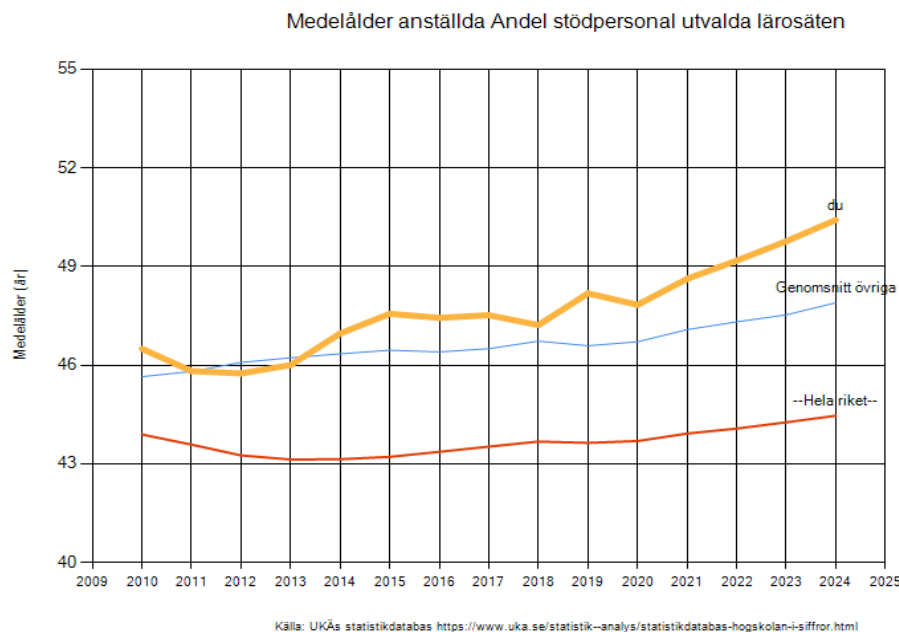
² Noga räknat andel anställda i de kategorier som normalt är disputerade: professorer, lektorer och meriteringsanställningar.

Andel personal som arbetar med annat än utbildning och forskning, dvs stödpersonal och ledning, har länge legat stabilt under genomsnittet vid Högskolan Dalarna, men har de senaste åren ökat och är nu i nivå med riket. I riket är dock andelen stödpersonal stabil, samtidigt som sektorns administrativa börda har ökat.

Figur 23

Högskolan Dalarna har klart äldre medarbetare än övriga lärosäten, se Figur 24 nedan. Skillnaden mellan riket och referensgruppen drivs främst av den betydligt större andelen doktorander och forskningsassistenter vid universiteten, som drar ner medelåldern för riket. Men det förklarar inte skillnaden mellan Högskolan Dalarna och referensgruppen. Trenden är dessutom att skillnaden växer. Detta är något att beakta inför framtida kompetensförsörjning.

Figur 24

Källor

- Abramowicz, Naomi (2025) länk: <https://www.gp.se/ledare/orimligt-lata-palestinaaktivister-ta-over-valand.b5387bef-5133-4032-b60e-5aafecbb9235> Ledare i GP 250312.
- Aftonbladet 2024-11-22 länk: <https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/5Eoy2b/studentprotester-pa-vasaplatsen-taltlager-bryts-upp>
- Ahlbäck Öberg, S. 2023: Om akademisk frihet. SULF:s skriftserie XLIII. Sveriges universitetslärare och forskare, ISBN 978-91-986181-2-9.
- Ahlbäck Öberg, S. & Boberg, J. 2024: Ökad kontroll och ökad byråkratisering. En kartläggning av statens styrning av universitet och högskolor. Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF), ISBN 978-91-989285-1-8.
- Alvesson, M. 2019: Extra allt! När samhälls- och människoförbättrandet slår tillbaka. Fri tanke.
- Associated Press [AP]. 2024. A look at college presidents who have resigned under pressure over their handling of Gaza protests. <https://apnews.com/article/college-president-resign-shafik-magill-gay-59fe4e1ea31c92f6f180a33a02b336e3>
- Brommesson, D., Nordmark, S. & Ödalen, J. 2024: Massuniversitetets utmaningar för kvaliteten på högre utbildning. Studieförbundet näringsliv och samhälle, SNS Förlag.
- CNN 2025 länk: <https://edition.cnn.com/2025/01/22/us/dei-diversity-equity-inclusion-explained>
- Dagens infrastruktur 2025-04-22, länk <https://www.dagensinfrastruktur.se/2025/04/22/cyberattacker-rusar-globalt-sverige-sticker-ut-i-europa/>
- DN 2024, länk: <https://www.dn.se/varlden/eu-blir-forst-med-lag-om-artificiell-intelligens/>. Dagens nyheter 240313.
- DN, 2024: Carl Cederström, Sthlm univ <https://www.dn.se/kultur/carl-cederstrom-varfor-maste-larare-pa-universitetet-lara-sig-att-leka-bondgard/>. Dagens nyheter 240512
- DN, 2024: <https://www.dn.se/ledare/erik-helmerson-ingen-ska-tvingas-att-tafsa-pa-sina-kollegor-bara-for-att-det-kallas-teambuilding/>. Dagens nyheter 240515
- DN 2024: länk <https://www.dn.se/kultur/jesper-hogstrom-halvtaskig-engelska-ar-vart-umgangessprak-nu-for-tiden/>. Dagens Nyheter 240611.
- Ekberg, T. 2023: Akademisk frihet och institutionell autonomi. Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF), ISBN 978-91-983356-9-6.
- Enkvist, Inger (2025) Universiteten får ligga som de bäddat. SvD ledare 250522 <https://www.svd.se/a/bmxoaA/harvards-ledning-talar-ogarna-om-sitt-eget-ansvar>
- Ekonomistyrningsverket 2023: Föreskrifter om ändring i Ekonomistyrningsverkets föreskrifter och allmänna råd (ESVFA 2022:1) om årsredovisning och budgetunderlag. ESVFA 2023:2, beslut 24 okt 2023.
- ENQA 2024: ENQA Message to EHEA ministers. Länk: <https://www.enqa.eu/publications/enqas-message-to-ehea-ministers/>. European Association for Quality Assurance, 240517.
- Europeiska kommissionen 2024: Gender equality in research and education. https://research-and-innovation.ec.europa.eu/strategy/strategy-2020-2024/democracy-and-rights/gender-equality-research-and-innovation_en#gender-equality-plans-as-an-eligibility-criterion-in-horizon-europe. Hämtat 240626.
- Europeiska kommissionen 2024: Trusted flaggers under the Digital Services Act. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/trusted-flaggers-under-dsa>. Hämtat 240823.
- Europeiska kommissionen 2024: European University alliances and their partners. https://education.ec.europa.eu/education-levels/higher-education/european-universities-initiative/map#stripe_title-5996. Hämtat 240828.
- Hermansson, Thomas (2025) Rätt vision räckte inte för Northvolt. Barometern 250312 <https://www.barometern.se/2025-03-12/ratt-vision-rackte-inte-for-northvolt/>
- Källenfors, D & Thor, D (2025) Så hindrar vi fler Northvolt-haverier, SvD 250202 <https://www.svd.se/a/Gy8v1V/sa-hindrar-vi-fler-northvolthaverier-skriver-kallenfors-och-thor>

- Olsen Lundh, Christina (2025) Disciplinnämndens arbete och bedömning av disciplinärenden. SUHF <https://suhf.se/app/uploads/2025/05/Disciplinnamndens-arbete-Christina-Olsen-Lundh-2025.pdf>
- Ramberg, Anne & Hagfeldt, Anders (2025) Uppsala universitets konsistoriums uttalande angående situationen i Gaza <https://www.uu.se/nyheter/2025-05-21-uppsala-universitets-konsistoriums-uttalande-angående-situationen-i-gaza> 2025-05-21.
- Regeringen 2023: Utveckla lärar- och förskolläraryrket. Kommittédirektiv 2023:111, 6 juli 2023.
- Regeringen 2023: Regeringens budgetproposition 2023/24:1 Utgiftsområde 16.
- Regeringen 2024: Uppdrag till Statskontoret och Brottsförebyggande rådet att stödja arbetet mot otillåten påverkan i den offentliga förvaltningen. Fi2024/01456. Regeringsbeslut 20 juni 2024.
- Regeringen 2024: Uppdrag att analysera konsekvenserna av universitets och högskolors administrativa uppgifter. U2024/01756. Regeringsbeslut 27 juni 2024.
- Regeringen 2024: Uppdrag till Vetenskapsrådet att lämna förslag om samordning och organisatorisk förändring av e-infrastruktur för forskning. U 2024/01858. Regeringsbeslut 25 juli 2024.
- Regeringen 2024: Långsiktig reglering av vissa forskningsdatabaser. Lagrådsremiss, 15 aug 2024.
- Regeringen 2024: Regeringens budgetproposition 2024/25:1 Utgiftsområde 16.
- Regeringen 2025a. Regeringen banar väg för banbrytande forskning. <https://regeringen.se/pressmeddelanden/2025/03/regeringen-banar-vag-for-banbrytande-forskning/>
- Regeringen 2025b. Regeringen banar väg för att rekrytera excellenta forskningstalanger. <https://regeringen.se/pressmeddelanden/2025/05/regeringen-banar-vag-for-att-rekrytera-excellent-forskningstalanger2/>
- Regeringen 2025c: Stärkt skydd av den akademiska friheten. 250424 <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/kommittedirektiv/2025/04/dir.-202542>
- Regeringskansliet 2020: Meddelande om att förverkliga det europeiska området för utbildning senast 2025. Faktapromemoria 2020/21:FPM28.
- Regeringskansliet 2024: En färdplan mot en europeisk examen. Faktapromemoria 2023/24:FPM55.
- Regeringskansliet 2024: Uppdrag att utreda en särskild ersättningsmodell för utbildning för omställning och vidareutbildning för yrkesverksamma (U 2024:C). U2024/01160. Bilaga protokollsbeslut § 67. 18 april 2024.
- Regeringskansliet 2024: länk: <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/ingenjorslandet-sverige/stem-strategin/>. 3 maj 2024.
- Regeringskansliet 2024: länk: <https://www.regeringen.se/artiklar/2024/06/statsministern-deltog-pa-presstraff-om-ai-investering-i-sverige/>. 3 juni 2024.
- Regeringskansliet 2024: länk: <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2024/07/statskontoret-ska-analysera-konsekvenserna-av-universitets-och-hogskolors-administrativa-uppgifter/>
- Region Dalarna 2021: Dalastrategi 2030. Tillsammans för ett hållbart Dalarna. Regional utvecklingsstrategi 2021-2030. <https://www.regiondalarna.se/dalastrategin>
- Riksdagen 2024: https://www.riksdagen.se/sv/aktuellt/aktuelltnotiser/2024/maj/30/kus-granskning-av-regeringen-ar-klar_cms2a32e710-fba3-4878-a6c0-43a9f0007304sv/. Sveriges riksdag, 240530.
- Riksrevisionen 2023: Informationssäkerheten vid universitet och högskolor – hanteringen av skyddsvärda forskningsdata. RiR 2023:20.
- Riksrevisionen 2025: Infiltration i staten. <https://www.riksrevisionen.se/granskningar/pagaende-granskningar/infiltration-i-staten.html>
- Sande, Blanche (2025) Tar AI-fusket död på högskolan? Fokus 2025-04-01 <https://www.fokus.se/aktuellt/har-ai-fusket-dodat-hemtentan/>
- Skolverket & Universitetskanslersämbetet (UKÄ) 2024: Till högskolan från gymnasieskolan. Studenternas prestationer det första studieåret. Universitetskanslersämbetets rapportnummer 2024:1.
- Silova, Iveta (2025) Universities in Nazi Germany and the Soviet Union thought giving in to government demands would save their independence. *The Conversation*, 250409

- <https://theconversation.com/universities-in-nazi-germany-and-the-soviet-union-thought-giving-in-to-government-demands-would-save-their-independence-252888>
- SR 2024, länk: <https://sverigesradio.se/avsnitt/darfor-pratas-engelska-pa-svenska-universitet>. Sveriges Radio, Språket, 240305.
- SR 2024, länk: <https://sverigesradio.se/artikel/jamstalldhetsmyndigheten-blir-kvar-erfar-ekot>. Sveriges Radio, Dagens eko, 240828.
- Strannegård, Lars (2025) Det pågår en motorsågsmassaker på amerikanska universitet. DN 250407
<https://www.dn.se/kultur/lars-strannegard-det-pagar-en-motorsagsmassaker-pa-amerikanska-universitet/>
- SULF 2025 *SULF kommenterar på direktiven till utredning om akademisk frihet* <https://it-pedagogen.se/sulf-kommenterar-pa-direktiven-till-utredning/>
- SvD 2023: <https://www.svd.se/a/y6G1Er/hans-e-andersson-otillrackligt-drag-mot-tunga-administrationen>. Svenska Dagbladet 230403
- SvD 2024, länk: <https://www.svd.se/a/y6Lq4R/eu-attack-mot-google-apple-och-facebook>. Svenska Dagbladet 240325.
- SvD 2024, länk: <https://www.svd.se/a/wAy13P/sa-ska-universitetens-forskning-skyddas-fran-spioner>. Svenska Dagbladet 240412.
- SvD 2025, länk <https://www.svd.se/a/25zzLR/harvards-rektor-alan-garber-har-blivit-en-symbol-for-det-akademiska-oberoendet> 250525
- Svensson, P. & Håkansson, O. 2024: På engelska förstår jag ungefär: om anglifieringen av svensk högre utbildning. Morfem, Stockholm.
- SVT 2024: <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/dalarna/northvolt-overger-borlange-drar-sig-ur-satsningen>. Sveriges Television, Lokalt Dalarna, 240619
- SVT 2024: <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/dalarna/europas-kraftfullaste-ai-dator-byggs-i-falun-investering-pa-atta-miljarder-kronor>. Sveriges Television, Lokalt Dalarna, 240828
- SVT 2024: länk: <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/regeringen-presenterar-budgetnyheter>. Sveriges Television, 240903
- SVT 2024-05-27: länk <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/smaland/israel-palestinaforskarens-kontor-vandaliserat> SVT Nyheter Småland 240527.
- UHR 2024: Svenska lärosätens deltagande i Europauniversitet. Möjligheter och utmaningar för lärosäten och högre utbildning i Sverige. Universitets- och högskolerådet Rapport 2024:3.
- UHR, Vetenskapsrådet, Vinnova 2024: Ansvarsfull internationalisering. Delrapportering av ett regeringsuppdrag. Universitets- och högskolerådet Rapport 2024:1.
- UKÄ 2024: Kartläggning av administrativ börda vid utvärdering av universitet och högskolor. Uppdrag ur Regleringsbrev för Universitetskanslersämbetet (UKÄ) för 2024, regeringsbeslut 20 dec 2023.
- UKÄ 2024: Akademisk frihet i Sverige - regeringsuppdrag om lärosätenas arbete med att främja och värna akademisk frihet. Universitetskanslersämbetet. Diarienummer: 111-00127-23
- UKÄ 2024: Artificiell intelligens och högskolans utbildningsutbud. Redovisning av ett regeringsuppdrag. Universitetskanslersämbetet. Diarienummer: 1.1.1.-00324-23
- Universitetslärares, 2024, länk: <https://universitetslararen.se/2024/02/08/studenter-stottas-for-att-klara-studierna/>. 240208
- Universitetslärares, 2024, länk: <https://universitetslararen.se/2024/03/25/om-larosatena-upphor-att-vara-myndigheter/>. 240325.
- Universitetslärares, 2024, länk: <https://universitetslararen.se/2024/06/13/ett-overvaldigande-miljardregn-over-sverige/>. 240613.
- Universitetslärares, 2024, länk: <https://universitetslararen.se/2024/09/05/beslutet-om-styrelserna-blev-en-fjader-av-en-hona/>. 240905
- Wennblad, Peter (2025) länk <https://www.svd.se/a/al9dk5/radda-uppsala-universitet-fran-anne-ramberg> Ledare i SvD 2025-05-23.